

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
EKONOMICKÁ FAKULTA

Katedra ekonomiky

Studijní program: Ekonomika a management

Studijní obor: Účetnictví a finanční řízení podniku

**Přírodní zdroj jako předmět ohrožovaný nahodilým nebezpečím a
jako možný zdroj rizika pro hospodářský vývoj regionu**

Vedoucí diplomové práce

Ing. Jiří Pešek

Autorka práce:

Jitka Mikešová

2008

Prohlašuji, že svou diplomovou práci na téma „Přírodní zdroj jako předmět ohrožovaný nahodilým nebezpečím a jako možný zdroj rizika pro hospodářský výkon regionu“ jsem vypracovala samostatně na základě vlastních zjištění a z materiálů, které uvádím v seznamu literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě.

V Českých Budějovicích 29. 4. 2008

.....

Jitka Mikešová

Na tomto místě bych ráda poděkovala za poskytnuté rady, připomínky, odborné vedení a trpělivost v průběhu psaní diplomové práce svému vedoucímu práce. Dále pak pracovníkům zvolených pojišťoven, kteří mi věnovali svůj čas a ochotně poskytli data ke zpracování praktické části práce a v neposlední řadě patří můj velký dík také manželovi, rodičům a všem přátelům, kteří mě po celou dobu studia podporovali a pomáhali mi.

V Českých Budějovicích, dne 25. dubna 2008

.....

Jitka Mikešová

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
Ekonomická fakulta
Katedra ekonomiky
Akademický rok: 2006/2007

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE (PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Jitka MIKEŠOVÁ**

Studijní program: **N6208 Ekonomika a management**

Studijní obor: **Účetnictví a finanční řízení podniku**

Název tématu: **Přírodní zdroj jako předmět ohrožovaný nahodilým nebezpečím a jako možný zdroj rizika pro hospodářský výkon regionu**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl práce:

Analýza Jihočeského kraje z hlediska existence potenciálních rizik ohrožujících hospodaření s přírodními zdroji.

Osnova:

1. Hodnocení vybrané lokality z hlediska výskytu přírodních zdrojů.
2. Charakteristika největších rizik spjatých s využíváním přírodních zdrojů.
3. Zmapování předchozího vývoje rizik ohrožujících dané území.
4. Zhodnocení současného stavu a možného budoucího vývoje.
5. Návrh k řešení minimalizace ztrát způsobených nahodilým nebezpečím.

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy: 55 - 60 stran
Forma zpracování diplomové práce: tištěná

Seznam odborné literatury:

Seják, J.: Oceňování pozemků a přírodních zdrojů. Praha, Grada Publishing 1999.

Ducháčková, E.: Principy pojištění a pojiškovnictví. Praha, Vysoká škola ekonomická 2002.

Smejkal, V., Rais, K.: Řízení rizik. Praha, Grada Publishing 2003.

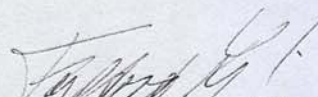
Vedoucí diplomové práce: Ing. Jiří Pešek
Katedra ekonomiky

Datum zadání diplomové práce: 10. ledna 2007

Termín odevzdání diplomové práce: 15. dubna 2008

prof. Ing. Magdalena Hrabánková, CSc.
děkanka

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
EKONOMICKÁ FAKULTA
Studentská 13 (1)
370 05 České Budějovice

doc. Ing. Ivana Faltová Leitmanová, CSc.
vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 22. ledna 2008

Přírodní zdroj jako předmět ohrožovaný nahodilým nebezpečím a jako možný zdroj rizika pro hospodářský výkon regionu

Summary

Autorka se v práci zabývá zhodnocením Jihočeského kraje z hlediska existence potenciálních rizik souvisejících s přírodními zdroji, která by negativně působila na hospodářský výkon regionu. Nejprve jsou vymezeny pojmy z pojišťovnictví, konkrétně z oblasti živelního pojištění. Jako hlavní zástupce přírodních zdrojů ve vybrané lokalitě byla zvolena voda a vodní toky, respektive vodní živel, jakožto riziko pro Jihočeský kraj. V práci je zmapován předchozí vývoj povodní na Českobudějovicku a také poslední velká povodeň ze srpna roku 2002. Dopad této přírodní katastrofy je v praktické části demonstrován na změnách v tržbách a návštěvnosti na jihočeských památkových objektech, potažmo i na tržbách místních podnikatelů, díky dopadu povodní na turismus v kraji. Je zde zohledněn také přístup tří vybraných pojišťoven a částky vyplacených pojistných plnění ve spojení s povodňovými škodami. Jako jedno z možných řešení pro zmírnění účinků ničivých povodní je v závěru práce popsán Návrh strategie ochrany před povodněmi pro území České republiky, což je dokument zpracovaný Ministerstvem zemědělství ve spolupráci s Ministerstvem životního prostředí. Tento dokument formuluje možná a nezbytná opatření a návrh pro definování konkrétních programů prevence před povodněmi se zohledněním legislativního, organizačního, technického a ekologického hlediska.

Klíčová slova: pojišťovnictví, riziko, povodeň, povodňové škody, pojistné plnění, hospodářský výkon regionu

Natural Resources as Objects Endangered by Accidental Dangers and as a Possible Origin of Risk for the Economic Capacity of the Region

Summary

The author of the thesis deals with the evaluation of the South Bohemia region from the potential risks connected with natural resources point of view that would affect negatively the economic capacity of the region. In the first instance there are defined the insurance terms, specifically aimed at the natural disasters area. Water, like the water element, has been chosen from the natural resources to be the main danger for the South Bohemia region. In the thesis there has been charted the previous flood course in the region of České Budějovice and also the last big flood from August 2002. The impact of this disaster has been demonstrated in the practical part of the thesis on the changes in proceeds and attendance in the South Bohemian sights of historical interest and also on the proceeds of the local enterprisers thanks to the impact of the floods on the tourism in the region. In the thesis there has also been respected the approach of three chosen insurance companies and the sums of money paid out in connection with the flood damages. At the end of the thesis there has been described The Project of the Strategy of Protection from the Floods in the Area of the Czech Republic, as a possible solution for reduction of impacts of devastating floods. It is a document developed by The Agriculture Department together with The Environment Department. This document formulizes the possible and necessary steps and plans for definition of particular programs of prevention from floods with respect to the legislative, operating, technical and environmental point of view.

The key words: insurance, risk, flood, flood damages, insurance performance, economical capacity of the region

1.	Úvod	3
2.	Vymezení pojmu riziko	4
2.1	Riziko a škody	6
2.2	Risk management	7
2.2.1	Identifikace rizika	8
2.2.2	Ocenění a kvalifikace rizik	8
2.2.3	Kontrola a financování rizik	9
3.3	Analýza rizika	9
2.3.1	Identifikace aktiv	10
2.3.2	Stanovení hodnoty aktiv	10
2.3.3	Identifikace hrozeb a slabin	10
2.3.4	Zranitelnost	11
3.4	Měření rizika	11
3.	Pojištění majetku	11
3.1	Přímé věcné škody	12
3.2	Finanční ztráty	12
3.3	Pojištění majetku obyvatelstva	13
3.3.1	Pojištění domácností	13
3.3.2	Pojištění budov	13
3.4	Pojištění podnikatelských a průmyslových rizik	14
3.4.1	Živelní pojištění	14
3.4.2	Pojištění pro případ přerušení provozu	14
3.5	Pojištění zemědělských rizik	15
3.5.1	Pojištění plodin	15
3.5.2	Pojištění hospodářských zvířat	16
4.	Zajištění	16
5.	Technické rezervy pojišťoven a zajišťoven	18
6.	Metodika k praktické části	19
7.	Jihočeský kraj a přírodní zdroje	21
8.	Historické ohlédnutí za povodněmi na Českobudějovicku	22

9.	Památkový ústav	29
9.1	Rozbor jednotlivých vybraných památkových objektů	33
9.1.1	Vodní zámek Červená Lhota	33
9.1.2	Státní zámek Český Krumlov	33
9.1.3	Zámek Hluboká	35
9.1.4	Státní zámek Třeboň	37
9.1.5	Klášter Zlatá koruna	38
10.	Pojišťovna A	38
10.1	Pojišťovna A a Jihočeský kraj	39
10.2	Postupy pojišťovny	40
11.	Pojišťovna B	41
12.	Pojišťovna C	42
12.1	Postupy pojišťovny	43
12.2	Výplata pojistných plnění na území Jihočeského kraje	44
13.	Povodňové škody v Jihočeském kraji	45
13.1	Obnova majetku v kraji	48
14.	Hospodářský výkon regionu	49
15.	Strategie ochrany před povodněmi pro území České republiky	52
15.1	Náplň dokumentu Strategie povodňové ochrany	53
15.1.1	Předpovědní a hlásná služba	55
15.1.2	Ovlivňování průběhu a rozsahu povodní	55
15.1.2.1	Opatření v krajině	55
15.1.2.2	Technická opatření	56
15.1.3	Omezení ohrožení obyvatel a potenciálních škod	57
15.1.3.1	Stanovení záplavových území	57
15.1.3.2	Regulace využívání záplavových území	57
15.1.4	Ochrana majetku	58
15.1.4.1	Majetek státu	58
15.1.4.2	Majetek obcí	58
15.1.4.3	Majetek občanů a podnikatelských subjektů	58
16.	Závěr	59

1. Úvod

Lidská společnost je ovlivňována působením nahodilých sil a nepředvídatelných událostí. Tyto nahodilé síly pak mohou mít jak kladné výsledky, tak také i negativní důsledky. Vyplývá to z přírodních jevů, jako jsou například choroby nebo působení živelných sil. Neméně se na tom ale podílí i lidská společnost jako taková, tedy lépe řečeno její nedokonalosti. V tomto případě se mají na mysli například havárie, krádeže nebo úrazy. Jako všechno ostatní se i lidská společnost s postupem času vyvíjí. Dochází k ekonomickým, technickým a sociálním přeměnám, což s sebou přináší na jedné straně zvyšování životní úrovně, ale na straně druhé i větší nebezpečí. Pro snadnější vyrovnání se s negativními důsledky nahodilých sil a s nebezpečími, vzniklými v důsledku rozvoje lidské společnosti, je potřeba tato ohrožení neustále předvídat a eliminovat, což ale není vůbec snadné. Je beze sporu, že v průběhu času dochází k rozvoji poznání, jednotlivé nejisté jevy a procesy se tak dají snadněji rozpoznat, ale tento rozvoj s sebou opět přináší nové, nepoznané jevy, které pak mohou představovat vznik dalších možných nebezpečí.

Tato diplomová práce je zaměřena na zhodnocení přírodního zdroje jako možného zdroje rizika pro hospodářský výkon regionu. Vzhledem ke stanovenému rozsahu práce se autorka zaměřila v převážné většině na vodu a vodní živel, jakožto přírodní zdroj a zdroj potenciálního ohrožení Jihočeského kraje.

V první části diplomové práce jsou vysvětleny pojmy, týkající se rizik a případných následných škod jimi způsobených. Stručně je popsána také analýza rizik a způsob jejich měření. Dále jsou v teoretické části shrnuty i základní pojmy z pojišťovnictví, které souvisí například s možnostmi pojištění majetku obyvatelstva, pojištění podnikatelských a průmyslových rizik, pojištění zemědělských rizik a tak dále. Teoretická část byla převážně čerpána z doporučené odborné literatury.

Na začátku praktické části bylo provedeno hodnocení vybrané lokality z hlediska výskytu přírodních zdrojů a zvolen již zmíněný vodní živel, jakožto přírodní zdroj a zdroj potenciálního ohrožení Jihočeského kraje. Následně byl zmapován počet, průběh a následky povodní na Českobudějovicku. Šlo o celkové historické ohlédnutí, protože první rozsáhlejší povodně byly podle poznámek tehdejších kronikářů zaznamenány již roku 1272 a tento průzkum byl zakončen rozborem povodní z roku 2002 .

Při myšlenkách, jak by bylo možné posoudit, zda zasažení Jihočeského kraje povodněmi v roce 2002 mělo nějaký negativní dopad na hospodářský výkon regionu, potažmo i na tržby podnikatelského sektoru v kraji, nebo také na finanční situaci domácností, bylo postupováno následujícím způsobem. Úvaha byla taková, že výkon regionu je možné sledovat mimo jiné prostřednictvím tržeb podniků nebo i rekreačních center a památkových objektů v daném kraji. Proto bylo vycházeno z Výroční zprávy Památkového ústavu v Českých Budějovicích, ze které byla čerpána i data pro hodnocení situace v době před a po povodních v srpnu 2002.

Další pohled byl ze strany pojišťoven a jejich přístupu k vyplácení pojistných plnění v souvislosti s odstraňováním povodňových škod. Domácnosti i podniky byly v té době závislé na postoji pojišťoven v souvislosti s výplatami pojistných plnění a také na rychlosti těchto výplat, aby tak nedocházelo ke značným ztrátám například při výrobě v případě škod v podnicích, nebo aby se domácnosti nedostávaly do velké finanční tísně tím, že by ze svých úspor musely vydat značné částky na obnovu svého poškozeného majetku.

Dále byl uveden přehled povodňových škod v Jihočeském kraji, na jakém majetku byly škody nejrozsáhlejší, a také jaké byly stanoveny priority při následné obnově těchto povodňových škod.

Odrazem toho, zda přírodní zdroj, analyzovaný v této diplomové práci, měl nějaký výrazný dopad na hospodářský výkon Jihočeského kraje, je také uvedený přehled Hrubého domácího produktu daného kraje, zobrazený pro porovnání v časové řadě sedmi po sobě jdoucích let.

V závěru práce bylo vhodné nastínit možný způsob řešení minimalizace ztrát způsobených nahodilým nebezpečím, lépe řečeno, nalezení způsobu ochrany před povodněmi, které by mohly dané území postihnout i v budoucnu.

2. Vymezení pojmu riziko ¹

Nedá se říci, že výsledky ekonomických jevů a procesů jsou jednoznačné a právě s touto nejednoznačností se často spojuje pojem riziko, který představuje nejistotu, kterou lze pomocí určité hodnoty pravděpodobnosti změřit. Pojem riziko je také chápán jako

¹ Ducháčková, E.: Principy pojištění a pojišťovnictví. Vysoká škola ekonomická, Praha 2002

možnost vzniku události s výsledkem odchylným od cíle s určitou objektivní pravděpodobností. V závislosti na povaze příslušného jevu či procesu mohou realizací rizika vzniknout buďto výhradně negativní, tedy záporné odchylky od cíle, potom se mluví o tzv. **čistém riziku (nebezpečí ztrát)**, nebo záporné i kladné odchylky od cíle, kdy pak jde o tzv. **spekulativní (záměrné) riziko**. Spekulativní riziko je spojené především s hraním hazardních her, sázením, spekulacemi na burze, podnikáním apod., kdy je příslušným subjektem riziko dobrovolně podstupováno.

S rizikem jsou těsně spjaty dva pojmy. Pojem **neurčitý výsledek**, o němž se nepřímou uvažuje ve všech definicích rizika. Výsledek musí být nejistý a musí existovat alespoň dvě varianty řešení. Druhým pojmem je **nežádoucí výsledek** a to v tom smyslu, že předpokládáme, že alespoň jeden z možných výsledků je nežádoucí. V praxi může jít například o ztrátu, ale také o výnos, který je nižší, než možný výnos.

Pojem riziko je úzce spojen s pojištěním, protože pojištění je spjato s přesunem rizika na pojistitele. Ten když přebírá rizika, musí také zkoumat jejich povahu a zákonitosti, kterým rizika podléhají. Pojištění se ale zabývá riziky čistými, u kterých je možné rozlišovat objektivní a subjektivní stránku. Objektivní riziko je dáno nezávisle na lidech, například přírodní katastrofa, živelná pohroma. Subjektivní riziko existuje v závislosti na činnosti lidí, bez ohledu na to, zda tato činnost byla vědomá nebo nevědomá a rizikové momenty závisí na duševních a charakterových vlastnostech lidí. V praxi je často problém najít přesnou hranici, mezi objektivní a subjektivní stránkou rizika. U rizik ohrožujících osoby se pod objektivním rizikem rozumí souhrn rizikových momentů u osob s průměrnými duševními a charakterovými vlastnostmi. Subjektivní riziko představuje potom odchylku od tohoto průměru.

V rámci pojištění existuje celá řada kritérií, podle kterých se rozlišují různé druhy rizika. Jedním z nich je i hledisko příčiny vzniku rizika, kdy je potom možné rozlišit riziko přírodní a riziko vyvolané lidským faktorem. Riziko vyvolané lidským faktorem se pak dále ještě dělí na riziko technické a vyvolané lidmi.

Z hlediska realizace rizika, tedy z hlediska vzniku náhodných potřeb, rozlišujeme tzv. rozměry rizika:

- **Okamžik realizace rizika** – jedná se o rozměr, který má každé riziko. Vznik náhodné události je spojen s určitým časovým okamžikem (například požár, smrt), nebo trvá určité časové období (nemoc, přerušení provozu).

- **Výskyt realizace rizika** – rozměr, který lze sledovat pouze u rizik s absolutní nahodilostí. Pro některá rizika je typické, že se realizovat mohou, ale také nemusí, jako například požár. V opačném případě by šlo o rizika s relativní nahodilostí, kdy je jisté, že se riziko musí uskutečnit a nejisté je pouze kdy. Dobrým příkladem je smrt člověka.
- **Rozsah realizace rizika** – tento rozměr mají pouze ta rizika, která se mohou realizovat nejen plně, ale i jen částečně. Protikladem tomuto jsou rizika, která se realizují pouze plně, tedy celkově.

Jak vyplývá z výše uvedeného, tak realizace rizika v podstatě představuje nastání události, která ohrožuje daný subjekt a vede ke vzniku škody.

Pojem riziko je tedy v pojišťovací praxi užíván v trojím slova smyslu. Za prvé jako předmět ohrožovaný nahodilým nebezpečím (budova, dopravní prostředek), za druhé jako událost způsobující škodu, tedy zdroj rizika (požár, havárie, úraz) a za poslední představuje riziko pravděpodobnost vzniku náhodné události s negativními dopady.

2.1 Riziko a škody ²

Škody vznikající v důsledku realizace rizika mohou mít různou povahu. Rozlišují se materiální a nemateriální škody v souvislosti s realizací rizika. Za materiální škody se považují bezprostřední hospodářské ztráty pro poškozeného v důsledku věcných škod, škod v souvislosti se snížením nebo ztrátou příjmů a v důsledku vzniku neplánovaných výdajů. Nemateriální škody potom působí nepřímo na majetek. Zahrnuje se mezi ně například bolest po úrazu nebo ztráta blízkého příbuzného.

Jako všechno tak i škody při realizaci rizika mají své následky. Škody na osobách mohou mít následky v podobě zranění, nemoci nebo úmrtí osoby, věcné škody mohou představovat ztrátu, poškození nebo zničení věci a finanční škody zahrnují finanční ztráty v návaznosti na ztrátu nebo snížení příjmů a neplánované výdaje. Ztráta příjmů může být například v důsledku smrti živitele, pracovní neschopnosti nebo nezaměstnanosti a zmíněné neplánované výdaje mohou být zastoupeny například znovupořízením určité věci, opravou, krytím odpovědnosti škod, náklady na léčení a lékaře a tak podobně.

² Ducháčková, E.: Principy pojištění a pojišťovnictví. Vysoká škola ekonomická, Praha 2002

Velikost rizika je ovlivňována dvěma charakteristikami, a to četností, tedy četostí výskytu a závažností, která spočívá ve velikosti škody spojené s realizací rizika. Tyto dvě charakteristiky mají mezi sebou určité vzájemné vztahy:

- Při nízké četnosti a nízké závažnosti se riziko realizuje zřídka a při případné realizaci vznikají jen malé škody.
- Vysoká četnost a nízká závažnost poukazuje na to, že u daného rizika dochází k časté realizaci, ale s malými důsledky.
- V případě nízké četnosti a vysoké závažnosti se riziko realizuje jen zřídka, ale případná realizace pak představuje vysokou škodu.
- Při vysokých hodnotách obou charakteristik se riziko realizuje často a navíc je jeho realizace spojena s velkými škodami.

2.2 Risk management ³

Tento speciální obor vznikl v důsledku toho, že lidé měli snahu zvládnout rizika pomocí určitých vědeckých přístupů. Měl by umožnit v tržní ekonomice zahrnutí projevů rizika do rozhodování o hospodářských záležitostech. Risk management spočívá v soustavné analýze ekonomické činnosti z hlediska zřetelných, potenciálních i skrytých rizik. Úkolem rizikového manažera je dosáhnout přijatelného stupně bezpečnosti při vynaložení optimálních nákladů na prevenci a pojištění. Měl by také zajistit vytvoření dostatečných rezerv pro případ krizových situací k rychlému znovuoobnovení výroby a opětovnému uvedení podniku do stabilního stavu.

Risk management v sobě zahrnuje řadu činností, které vedou k minimalizaci ztrát v důsledku existence a možné realizace rizika. Hlavním úkolem by mělo být maximální možné omezení pravděpodobnosti výskytu rizika a předvídaní a organizování důsledků realizace rizik takovým způsobem, aby jak obchodní, finanční, tak i lidský dopad byl pro podnik co nejnižší. Činnosti tohoto speciálního oboru je možné rozčlenit do tří základních fází.

Základními oblastmi, ve kterých se hovoří o řízení rizik, jsou především přírodní katastrofy a havárie, rizika ochrany životního prostředí, finanční rizika, která zahrnují mimo jiné riziko investiční, pojišťovací a zajišťovací. Dále sem spadají také rizika

³ Smejkal, V., Rais, K.: Řízení rizik. Grada Publishing, Praha 2003

projektování, obchodní rizika, pod která spadá i marketingové a strategické riziko, technická rizika a organizační rizika.

Řízení rizik je proces, při němž se subjekt řízení snaží zamezit působení již existujících i budoucích rizik a navrhuje řešení, která pomáhají eliminovat účinek nežádoucích vlivů a naopak umožňují využít příležitosti působení pozitivních vlivů.

Kritickou fází tohoto procesu je výběr optimálního řešení. Nejprve se určí úroveň rizika, zhodnotí se náklady variantních řešení pro snížení rizika a jejich ekonomických přínosů, pak jsou následně zhodnoceny dopady a přínosy, zanalyzovány možné důsledky přijatého rozhodnutí na subjekt a jeho okolí a přistupuje se k rozhodnutí o realizaci opatření na snížení rizika.

2. 2. 1 Identifikace rizika

V první řadě je potřeba zjistit, která rizika mohou ohrožovat ekonomickou stabilitu. Vedle zjevných a hmatatelných rizik, jako je například požár, vichřice nebo vyloupení skladu je nutné brát v úvahu i skrytá rizika, jejichž výskyt si vedení podniku nepřipouští, nebo jejichž výskyt se zdá být téměř vyloučen. Nesmí se opomenout zohlednění toho, jaký majetek se v podniku nachází, kde je umístěn, jaká je jeho finanční hodnota, jaké jsou v podniku pracovní síly a jakými disponuje společnost nehmotnými aktivy. Po zjištění toho stavu aktiv v podniku se pak risk management zaměřuje na zjištění rizik, která mohou aktiva v podniku ohrozit. V této souvislosti se rozlišují rizika působící uvnitř podniku, jako je požár, exploze, strojní povrchy, krádež, dopravní nehody apod., a dále rizika působící na podnik z vnějšku, pak jde o přírodní nebezpečí, nesolventnost obchodních partnerů, politická rizika, ekologická rizika atd.

2. 2. 2 Ocenění a kvalifikace rizik

V dalším kroku pracovníci týmu risk managementu zjišťují, jakou váhu jednotlivá rizika mají a jaký dopad může mít realizace rizik na finanční situaci daného subjektu. Toto obnáší zároveň i zjištění pravděpodobnosti vzniku škody, tedy realizace rizika, a také možné velikosti rizika. V praxi se většinou kalkuluje s maximální možnou škodou, která může být realizací rizik způsobena.

2. 2. 3 Kontrola a financování rizik

V neposlední řadě je nutné přijmout opatření k předcházení škodám a rozhodování o finanční eliminaci důsledků negativních nahodilých událostí. V první řadě je účelné rizikům v co možná nejvyšší míře předcházet. To je možné pomocí strategických opatření, jako jsou změna systému práce, smluvní vyloučení odpovědnosti, používání bezpečnějších technologií a materiálů, případně zastavení výrobní linky. Vedle strategických opatření jsou využívána i fyzická opatření, což znamená zavedení zařízení na ochranu proti rizikům, kam patří například protipožární zařízení, bezpečnostní zámky nebo ochranné pomůcky.

U rizik, kterým nelze předejít strategickým nebo fyzickým opatřením, se v rámci risk managementu uvažuje o finanční eliminaci rizika. V tomto případě má ekonomický subjekt možnost krýt rizika z vlastních zdrojů, a to z běžných příjmů nebo pomocí samopojištění. Krytí rizik z běžných příjmů připadá většinou v úvahu v případě rizik, jejichž realizace se opakuje a jsou předvídatelná nebo v případě rizik s následnými malými ztrátami. V rámci samopojištění dochází k tvorbě vlastních rezerv na krytí rizik, což je spojeno i s nižšími náklady, protože zde odpadají administrativní náklady na pojistitele. Pokud nechce podnik využít financování z vlastních zdrojů nebo nemá dostatek prostředků, přeneše rizika na specializovanou instituci zabývající se pojistnou ochranou. Při volbě pojistitele podnik hodnotí některá rozhodující kritéria, jako například, zda vůbec kryje dané riziko, před kterým se podnikatelský subjekt chce zabezpečit, zda je pojistitel schopný při vzniku velké škody hradit své závazky vyplývající z pojistné smlouvy, zda odpovídá cena pojištění rozsahu pojistného krytí, zda má pojišťovna schopné odborníky, kteří dokáží objektivně ocenit riziko atd.

2. 3 Analýza rizika ⁴

Prvním krokem procesu snižování rizika je jejich analýza. Jde většinou o proces definování hrozeb, pravděpodobnosti jejich uskutečnění a dopadu na aktiva. Analýza rizik zpravidla zahrnuje určité oblasti. Identifikaci aktiv, stanovení hodnoty aktiv, identifikaci hrozeb a slabin a stanovení závažnosti hrozeb a míry zranitelnosti. Nejprve

⁴ Smejkal, V., Rais, K.: Řízení rizik. Grada Publishing, Praha 2003

je ale potřeba stanovit si hranici analýzy rizik, která je reprezentována pomyslnou čarou, oddělující aktiva, která budou zahrnuta do analýzy, od ostatních aktiv.

2.3.1 Identifikace aktiv

Spočívá ve vymezení posuzovaného subjektu a popisu aktiv, která tento subjekt vlastní. Na aktivum se pohlíží jako na vše, co má pro podnik hodnotu, která může být zmenšena působením hrozby. Aktivem může být i sám subjekt, protože hrozba může působit na celou jeho existenci. Vzhledem k tomu, že aktiv je obvykle velké množství, snižuje se jejich počet tak, že se provede tzv. seskupení aktiv podle různých hledisek, aby se vytvořily skupiny podobných vlastností. Seskupovat se mohou aktiva podobné kvality, ceny, účelu a podobně. Takto vytvořená skupina pak dále vystupuje jako jedno aktivum.

2.3.2 Stanovení hodnoty aktiv

Posuzování hodnoty aktiva je založeno na velikosti škody způsobené zničením nebo ztrátou aktiva. Hodnota aktiva je založena na objektivním vyjádření obecně vnímané ceny nebo na subjektivním ocenění jeho důležitosti pro daný podnik, popřípadě kombinace obou způsobů. Při jejich hodnocení se bere v úvahu především hledisko pořizovacích nákladů, důležitosti aktiva pro existenci nebo chování subjektu, nákladů na překlenutí případné škody, rychlost jejího odstranění a další hlediska.

2.3.3 Identifikace hrozeb a slabin

Hrozbu představuje síla, událost, aktivita nebo osoba, která má nežádoucí vliv na bezpečnost nebo může způsobit škodu. Hrozbou může být například požár, přírodní katastrofa, krádež, získání přístupu k informacím neoprávněnou osobou, chyba obsluhy, ale i kontrola finančního úřadu nebo růst kurzu české koruny vůči evropské měně. Hrozby se mohou odvozovat od subjektu, jeho statusu, postavení na trhu, výsledků hospodaření, záměrů podnikatele a jiných.

2.3.4 Zranitelnost

Zranitelnost je nedostatek, slabina nebo stav analyzovaného aktiva, který může hrozba využít pro uplatnění svého nežádoucího vlivu. Popisuje, jak citlivé je aktivum na působení dané hrozby. Vzniká všude tam, kde dochází k interakci mezi hrozbou a aktivem. Úroveň zranitelnosti aktiva se hodnotí podle citlivosti, tedy náchylnosti aktiva být poškozen danou hrozbou a podle kritičnosti, a zde je rozhodující, jak důležité je aktivum pro analyzovaný subjekt.

2.4 Měření rizika ⁵

Bezpochyby každá situace zahrnuje jiné riziko, jinak velké a vážné riziko. Tato velikost se vztahuje k pravděpodobnosti jeho výskytu, která čím je vyšší, tím je i riziko považováno za vyšší a s vážnějšími dopady na subjekt.

V případě velkého počtu jednotek vystavených riziku lze provést odhady ohledně pravděpodobnosti výskytu daného počtu ztrát. Tyto odhady pak slouží k formulaci prognóz. Pojišťovací společnosti předpokládají ztráty, jejichž výskyt se předpokládá, a na základě tohoto předpokladu účtují pojistné. Své odhady dělají na základě zkušeností z minulých let a rizikem je pro ně to, že jejich odhad nebude přesný. Pojišťovny tedy vytvářejí prognózy nejen s ohledem například na počet domů, které vyhoří, ale také odhadují rozsah chyby, aby tak alespoň částečně eliminovaly riziko z nepřesného odhadu.

Předpokládaná neboli očekávaná ztráta se spočte jako násobek pravděpodobnosti této ztráty a velikost potenciální ztráty.

3. Pojištění majetku

Pojištění majetku zahrnuje krytí rizik, jejichž realizací dochází ke škodám na majetku, jako je jeho poškození, zničení, ztráta věcných hodnot nebo finanční ztráta.

⁵ Ducháčková, E. Principy pojištění a pojišťovnictví. Vysoká škola ekonomická, Praha 2002

Tento druh pojištění zahrnuje krytí celé řady rizik, která lze rozdělit podle jejich důsledku.

3.1 Přímé věcné škody⁶

Do rizik, při jejichž realizaci dochází ke vzniku přímých věcných škod je možné zahrnout tzv. **živelná rizika**, která jsou v určité podobě zahrnuta ve většině druhů pojištění majetku. Jde o poměrně širokou skupinu, jde o rizika přímých škod na majetku způsobených živelnou událostí jako například požár, výbuch, blesk, vichřice, povodeň, záplava, krupobití, zemětřesení, pád stromů nebo stožáru, sesuv nebo zřícení lavin, náraz nebo zřícení letadla atd.

Vodovodní rizika mají podobný charakter jako živelná rizika. Jde o rizika škod způsobených vodou vytékající z vodovodního zařízení, kanalizace nebo topení.

V případě **havarijních rizik** jde o rizika vzniku majetkových škod na dopravních prostředcích a také na zboží přepravovaném těmito dopravními prostředky.

Rizika odcizení a vandalství jsou rizika škod na majetku v souvislosti se zásahem třetí osoby. V rámci jednotlivých druhů pojištění majetku bývají kryta v různé šíři.

Posledním rozlišovaným druhem jsou **rizika strojní**, která vznikají v souvislosti s havárií nebo poruchou strojního zařízení v důsledku chybné technologie, neodborného zacházení, zkratu elektrického proudu, vadného materiálu a jiných příčin.

3.2 Finanční ztráty⁶

Při realizaci rizik nemusí docházet jen ke vzniku přímých věcných škod, ale také ke vzniku finančních ztrát. Do této oblasti spadají rizika přerušení provozu, kdy dochází k přerušení provozu nebo výrobu v důsledku živelné události, havárie, výpadku dodávky energie a podobně.

Dalším druhem rizik jsou rizika úvěrová v souvislosti s nesplacením úvěru v důsledku nesolventnosti dlužníka nebo jeho platební nevůle a nebo v důsledku vnějších podmínek není možné zaplatit.

⁶ Ducháčková, E.: Principy pojištění a pojišťovnictví . Vysoká škola ekonomická, Praha 2002

3.3 Pojištění majetku obyvatelstva ⁷

K nejvýznamnějším produktům tohoto typu pojištění patří pojištění domácností, budov a havarijní pojištění.

3.3.1 Pojištění domácností

Objektem pojištění je soubor zařízení domácností sloužící členům domácnosti. Tento druh pojištění obvykle zahrnuje rizika živelná, vodovodní a riziko odcizení. Pojistník určí ve smlouvě velikost pojistné částky podle ohodnocení předmětů zahrnutých do souboru zařízení domácnosti. Pojišťovna někdy nabízí pojištění ve dvou nebo více variantách a tyto varianty se liší především rozsahem rizik zahrnutých do pojištění, rozsahem specifických předmětů zahrnutých do krytí v rámci pojištění a také výší dílčích pojistných částek.

3.3.2 Pojištění budov

V rámci tohoto typu pojištění se jedná především o pojištění rodinných domů, nájemních obytných domů a příslušenství, jako jsou garáže, dílny a podobně. Pojištění budov obvykle kryje rizika živelní, vodovodní, náraz dopravního prostředku, riziko odcizení stavebních součástí. V obecné formě je možné rozdělit rozsah rizik do tří modelových variant:

- Základní varianta zahrnuje krytí rizika požáru, blesku, výbuchu, vichřice, odcizení nebo vandalství.
- Širší varianta zahrnuje navíc pád předmětů, zřícení skal a vodovodní rizika.
- A nejširší varianta je představována tzv. pojištěním All Risks s výlukami zejména válečných a politických rizik.

Stejně jako u pojištění domácností i zde pojištěný stanoví hodnotu pojišťované budovy a dalšího majetku a na jejím základě je pak určena pojistná částka a pojistné.

⁷ Ducháčková, E.: Principy pojištění a pojišťovnictví. Vysoká škola ekonomická, Praha 2002

3. 4 Pojištění podnikatelských a průmyslových rizik ⁸

V tomto případě je uplatňováno velké množství druhů pojištění. K nejvýznamnějším je možné zařadit živelní a technická pojištění, pojištění pro případ přerušení provozu, dopravní, havarijní pojištění, pojištění proti odcizení, pojištění specializovaných činností, úvěrové pojištění a podobně.

3. 4. 1 Živelní pojištění

Živelní pojištění je klasickým pojistným produktem v rámci pojišťování podnikatelského subjektu. Kryje škody na majetku, které byly způsobeny realizací živelního rizika, tedy požár, výbuch, blesk, vichřice, povodeň, záplava, pád stromů a stožárů, krupobití, zřícení skal, zemětřesení atd. Toto živelní riziko je pak vymezeno v pojistných podmínkách konkrétního druhu pojištění. V rámci tohoto druhu pojištění bývá kryto i vodovodní riziko.

Tento druh pojištění bývá konstruován na principu nové hodnoty. Princip nové hodnoty představuje ten případ, kdy je pojistné plnění vypláceno ve výši potřebné opravy nebo částky na znovupořízení pojištěného majetku, který byl poškozen nebo zničen.

Velikost pojistného závisí na několika faktorech. Nemalý význam má uvedená hodnota pojišťovaného majetku, dále pak riziková situace podniku, která představuje uspořádání podniku z hlediska možné škody. V tomto případě se zohledňují rizikové faktory v rámci živelního pojištění, jako jsou konstrukce stavby, použitý stavební materiál, vzdálenost jednotlivých objektů od sebe, realizace nebezpečných činností (jako například chemická výroba), instalace hasičských přístrojů, vodních hydrantů, automatického protipožárního signalizačního zařízení a podobně.

3. 4. 2 Pojištění pro případ přerušení provozu

Toto pojištění je úzce spjato s pojištěním živelných a technickým. Tato dvě pojištění zabezpečují náhradu přímé věcné škody, kdežto pojištění pro případ přerušení provozu

⁸ Ducháčková, E.: Principy pojištění a pojišťovnictví. Vysoká škola ekonomická, Praha 2002

kryje tzv. následné škody, zabezpečuje tedy náhradu finanční újmy v důsledku přerušení provozu, ke kterému došlo na základě poškození pojištěného majetku živelní nebo jinou událostí. Objem těchto následných škod často převyšuje částku věcných škod.

Velikost pojistné částky je odvozována od hrubého zisku firmy, který v sobě zahrnuje jednak ušlý zisk a jednak také fixní náklady v podobě nájemného, finančních nákladů, mezd zaměstnanců atd. Někdy sem může být zahrnuto i krytí tzv. dodatečných nákladů, tedy nákladů, které podnik vynakládá při náhradním řešení v situaci přerušení provozu.

3.5 Pojištění zemědělských rizik⁹

Jde o specifické druhy pojištění, které se využívají vedle druhů pojištění, uplatňovaných v rámci podnikatelské sféry. Spadá sem pojištění plodin a hospodářských zvířat.

3.5.1 Pojištění plodin

Pojištění plodin kryje rizika majetkových škod na rostlinné produkci. Tento druh pojištění má několik podob.

- Krupobitní pojištění kryje pouze riziko zničení nebo poškození plodin krupobitím. Pojišťovny se zaměřují na krytí právě tohoto druhu pojištění, protože je snadné prokázat škody způsobené krupobitím a není dost možná zaměnitelnost.
- Pojištění proti vybraným rizikům kryje navíc ještě další rizika, jako například povodeň, vichřice, jarní mráz.
- Pojištění úrody plodin je považováno za nejrozšířenější podobu krytí rizik spojených s rostlinou výrobou. Kryje finanční ztráty, které vznikly v důsledku působení celého souboru vlivů. Při uplatnění této podoby pojištění plodin je třeba vyřešit některé otázky. První z nich je, jaký bude způsob krytí škod na rostlinné produkci. Je možné uplatnit pojištění celkové úrody nebo úrody jednotlivých plodin. Dále je potřeba stanovit normální velikost úrody, což je důležité pro

⁹ Ducháčková, E.: Principy pojištění a pojišťovnictví. Vysoká škola ekonomická, Praha 2002

stanovení velikosti pojistné částky a následného pojistného plnění. V neposlední řadě je také důležité stanovit vhodnou spoluúčasť.

3. 5. 2 Pojištění hospodářských zvířat

Vztahuje se na soubory hospodářských zvířat a kryje škody v souvislosti s uhynutím, utracením nebo nutnou porážkou v důsledku určitých rizik. Těmito riziky mohou být infekční nemoc, která je nejvýznamnějším rizikem, živelní riziko, riziko úrazu a neinfekční nemoci.

Uplatňuje se i pojištění jednotlivých hospodářských zvířat, která se chovají ke specifickým účelům, jako jsou závodní koně nebo domácí zvířata.

S ohledem na rozsáhlost škod v souvislosti s realizací rizika nákazy, pojišťovny krytí tohoto rizika často řádně zvažují a to patrně i vzhledem k tomu, že v posledních letech se tato problematika stále více rozšiřuje. Proto jsou při krytí nálezů uplatňovány specifické přístupy, které se promítají do oblasti veterinární péče, ale také do oblasti finanční podpory. Do zmíněné finanční podpory je možné zahrnout krytí nálezových škod státem, což je ovšem neadekvátní podmínkám, a to díky tomu, že zde chybí prvek spoluzodpovědnosti chovatele. Další možností je krytí nálezových škod prostřednictvím nálezových pokladen, do kterých chovatelé přispívají a je zde i možnost případných dotací ze strany státu. Možnou volbou je také komerční pojištění, kde existuje záruka státu nebo také podpora komerčního pojištění pomocí příspěvku na pojistné.

4. Zajištění¹⁰

Je nezbytné zmínit, že v případě krytí pojistných plnění hrají svou nezastupitelnou roli zajišťovny. Zajištění jednoduše vyjádřeno znamená pojištění pojišťovny. Dochází při něm k vertikálnímu dělení rizika, tedy dochází k přerozdělování pojistných fondů v zájmu zmenšování dopadu pojistně technického rizika. Zajištění rozsah škod nezmenšuje, ale činí jejich finanční důsledky pro pojistitele ekonomicky únosnější a celkové výsledky stabilnější.

¹⁰ http://edu.uhk.cz/~jindrvo1/pojistovnictvi/prednasky/k07_zajisteni.ppt#3 – dostupnost dne 22. 2. 2008

Úkolem zajištění tedy je rozdělení rizik na části, které jsou pro jednotlivé účastníky únosné. Pojistitel nemusí díky zajištění odmítat rizika přesahující jeho možnosti. Vytváří stabilitu v období, kdy výsledky pojišťovny nejsou příznivé, např. nahromaděním několika velkých škod v jednom období. Pojistitel může přebírat nová rizika a zavádět na pojistný trh úplně nové produkty, u nichž chybí zkušenost se škodním průběhem. Zajištění znamená pro pojistitele také ochranu pro případ nahodilých výkyvů v předpokládaném škodním průběhu, je důležitým nástrojem vyrovnání se s pojistně technickým rizikem.

V závislosti na vztazích mezi pojistiteli a zajistiteli a podle jejich účasti na krytí rizik se uplatňují různé typy zajištění.

Zajištění fakultativní (příležitostné) je starším typem zajištění, kdy existuje volný vztah mezi pojistitelem a zajistitelem. Pojistitel má při využití tohoto zajištění možnost rozhodovat o tom, které riziko a jakou jeho část předá do zajištění a zajistitel se podle konkrétních podmínek rozhodne, zda riziko, resp. část rizika do zajištění přijme. Pojistitel může dále rozhodovat o počtu zajistitelů a jejich jednotlivých podílech. Nevýhodou je administrativní náročnost, s tím spojené vysoké administrativní náklady, delší doba potřebná k uzavření zajištění a také nejistota toho, zda se podaří nalézt odpovídající zajišťovací ochranu.

Zajištění obligatorní (smluvní) spočívá v tom, že pojistitel sjednává se zajistitelem dlouhodobější rámcovou smlouvu o zajišťování všech obchodů stejného rizika pro řadu opakujících se případů zajištění. V rámci zajišťovací smlouvy je dojednáno obsah, jehož náplní jsou rizika, která budou automaticky zajišťována. Tato rizika jsou ve smlouvě vymezena pomocí určitých parametrů, obvykle se jedná o vymezení druhu rizika, vymezení teritoriální, vymezení velikosti rizika vztahujícímu se k danému zajištění. Tato zajišťovací smlouva přináší pojistiteli automatickou zajišťovací ochranu. Zajistitel nezkoumá každé riziko samostatně a nemá právo odmítnout riziko, pokud spadá do smluvního rozsahu.

5. Technické rezervy pojišťoven a zajišťoven ¹¹

K plnění závazků z provozované pojišťovací nebo zajišťovací činnosti, které jsou pravděpodobné nebo jisté, ale nejistá je jejich výše nebo okamžik, ke kterému vzniknou, je pojišťovna povinna vytvářet technické rezervy.

Zajišťovna je povinna udržovat technické rezervy ve výši odpovídající jejím závazkům vyplývajícím z uzavřených zajišťovacích smluv. Výše uvedené technické rezervy je však zajišťovna povinna vytvořit, jen pokud to vyplývá z uzavřených zajišťovacích smluv.

Velmi důležité je ustanovení, že pojišťovna je povinna stanovit výši pojistného na základě reálných pojistně matematických předpokladů tak, aby pojistné bylo dostatečné a umožňovalo pojišťovně trvalou splnitelnost všech jejích závazků.

Je-li provozována pojišťovací činnost v oblasti neživotních pojištění, vytváří pojišťovna tyto technické rezervy: rezervu na nezasloužené pojistné, na pojistná plnění, na prémie a slevy, vyrovnávací rezervu, rezervu pojistného neživotního pojištění a jiné rezervy.

Rezerva na nezasloužené pojistné se tvoří jak u životních, tak i u neživotních pojištění. Výše této rezervy odpovídá části předepsaného pojistného, která časově souvisí s následujícím účetním obdobím a stanoví se jako souhrn těchto částí pojistného vypočítaný podle jednotlivých pojistných smluv. Nelze-li rezervu na nezasloužené pojistné stanovit podle pojistných smluv, použijí se pro stanovení výše rezervy matematicko-statistické metody.

Rezerva na pojistná plnění u životních i neživotních pojištění je určena ke krytí závazků z pojistných událostí. Rezerva na pojistná plnění obsahuje rovněž hodnotu odhadnutých nákladů spojených s likvidací pojistných událostí.

Výše rezervy na pojistná plnění se stanoví jako souhrn nákladů na pojistná plnění vypočítaných pro jednotlivé pojistné události. Nelze-li výši rezervy stanovit uvedeným způsobem, použijí se matematicko-statistické metody.

¹¹ <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/pojistovnictvi/cast1h3.aspx> - dostupnost dne 27.3.2008

Rezerva na prémie a slevy se používá ke krytí nákladů na prémie a slevy poskytnuté v souladu s pojistnými smlouvami.

Vyrovnávací rezerva se tvoří k těm odvětvím neživotních pojištění, u kterých dochází k výkyvům ve škodném poměru způsobeným skutečnostmi nezávislými na vůli pojišťovny, a je určena na vyrovnávání zvýšených nákladů na pojistná plnění, které vznikly z titulu těchto výkyvů. Postup, kterým se stanoví výše rezervy a podmínky pro čerpání rezervy, stanoví Česká národní banka vyhláškou.

Škodným poměrem se rozumí poměr mezi čistým pojistným plněním a čistým zaslouženým pojistným. Čistým pojistné plnění je ta část pojistných plnění, která případně na vrub pojistitele, tedy po postoupení zajišťovně části pojistných plnění předepsaných k výplatě, upravené o čistou změnu stavu rezervy na pojistná plnění za sledované období a za příslušná pojistná odvětví. Čistým zaslouženým pojistným je objem předepsaného hrubého pojistného očištěného o částky postoupené zajišťovně za sledované období a příslušná pojistná odvětví, upravený o změnu netto stavu rezervy na nezasloužené pojistné, tedy po odpočtu části postoupené zajišťovně, za tato pojistná odvětví.

Vyrovnávací rezerva se při provozování zajišťovací činnosti tvoří pouze tehdy, existuje-li pro ni na základě zajištění smlouvy důvod.

Rezerva pojistného neživotních pojištění představuje hodnoty závazků pojišťovny vypočtené pojistně matematickými metodami včetně již přiznaných podílů na zisku (podílů na přebytečích pojistného) nebo smluvních nároků na vrácení pojistného a rezerv nákladů spojených se správou pojištění, a to po odpočtu hodnoty budoucího pojistného.

6. Metodika k praktické části

V praktické části diplomové práce bylo nejprve provedeno hodnocení vybrané lokality z hlediska výskytu přírodních zdrojů a zvolen již zmíněný vodní živel, jakožto přírodní zdroj a zdroj potenciálního ohrožení Jihočeského kraje.

Poté byl rozebrán předchozí vývoj působení daného přírodního zdroje ohrožujícího vybrané území Jihočeského kraje. Data byla získána z publikované brožury o povodních na Českobudějovicku, která byla sepsána a publikována na základě informací, čerpaných z poznatků tehdejších kronikářů a později statistiků a analytiků.

Jak již bylo zmíněno v úvodu, dalším krokem se stal rozbor Výroční zprávy památkového ústavu v Českých Budějovicích. Autorka se zaměřila na sledování růstu nebo poklesu návštěvnosti vybraných památkových objektů a tím i na změny v jejich tržbách. Souvislost mezi změnami návštěvnosti a tržeb objektů před a po povodňové katastrofě v srpnu 2002 a mezi jejími vlivy na hospodářský výkon regionu byla následující. Logicky je možné předpokládat, že klesla-li návštěvnost turistů v daném jihočeském městě, klesly také tržby nejen v rámci hospodaření památkových objektů, ale také například tržby místních podnikatelů, poskytujících turistů služby ve formě pohostinství, ubytování atd.

Při analýze škod způsobených povodněmi v Jihočeském kraji autorka spolupracovala se třemi zvolenými pojišťovny. Úkol vyčíslit částky vyplacených pojistných plnění pojišťovny svým klientům pouze za Jihočeský kraj nebyl snadný, neboť pojišťovny většinou evidují škody v rámci celé České republiky a samostatně nevedou záznamy o jednotlivých krajích nebo okresech. Jedná se spíše o odhady pracovníků pojišťoven. Přesto se ale u třech pojišťovacích společností, se kterými autorka spolupracovala, povedlo díky ochotě tamních pracovníků pro přehled získat tato data za Jihočeský kraj.

Dále byl v práci znázorněn přehled povodňových škod, který byl zveřejněn Krajským úřadem Českých Budějovic, a také zobrazen vývoj Hrubého domácího produktu za Jihočeský kraj, který je odrazem hospodářského výkonu regionu.

Při hledání odpovědi na otázku, jak rizika z působení přírodního živlu do budoucna eliminovat a mírnit škody jím způsobené, byla rozebrána strategie ochrany před povodněmi. Jedná se o dokument zpracovaný Ministerstvem zemědělství a životního prostředí a je to především věcně politický dokument, který zohledňuje existující legislativní, organizační, technická a ekologická hlediska. Jde o první ucelený dokument tohoto druhu v České republice, neboť až dosud nebyla tato oblast systémově řešena.

V závěru jsou souhrnně zhodnocena dílčí zjištění z jednotlivých kapitol. Autorka také navrhla doporučení vhodného postoje zúčastněných stran do budoucna.

7. Jihočeský kraj a přírodní zdroje ¹²

Jihočeský kraj je vnímán především jako zemědělská oblast s rozvinutým rybníkářstvím a lesnictvím. Až v průběhu minulého století se zde rozvinul průmysl se zaměřením na zpracovatelské činnosti. Kraj představuje geograficky poměrně uzavřený celek, jehož jádro tvoří jihočeská kotlina. Na jihozápadě je obklopena Šumavou, na severozápadě výběžky Brd, na severu Středočeskou žulovou vrchovinou, na východě Českomoravskou vrchovinou a na jihovýchodě Novohradskými horami. V jihočeské kotlině se rozkládají 2 pánve, a to Českobudějovická a Třeboňská.

Rozlohou 10 057 km² představuje kraj 12,8 % z celé České republiky. Z tohoto území zaujímají třetinu lesy, 4 % pokrývají vodní plochy. Převážná část území leží v nadmořské výšce 400 – 600 m, s čímž souvisejí poněkud drsnější klimatické podmínky. Nejvyšším bodem na území Jihočeského kraje je šumavský vrchol Plechý (1 378 m), naopak nejnižším místem (330 m) hladina Orlické přehrady v okrese Písek.

Území kraje náleží do povodí horní a střední Vltavy s přítoky Malší, Lužnicí, Otavou, a mnohými dalšími. V minulosti zde bylo vybudováno více než 7 000 rybníků, jejichž celková výměra dnes představuje více než 30 tis. hektarů. Největšími z nich jsou rybníky Rožmberk s rozlohou 490 ha, Bezdrev se 450 ha a Horusický rybník se 415 ha, které jsou zároveň největšími rybníky v České republice. Kromě toho byla na území kraje vybudována velká vodní díla: Lipno (největší vodní plocha v České republice 4 870 ha), Orlík s rozsáhlými rekreačními oblastmi a Římov, který zásobuje pitnou vodou značnou část kraje. V souvislosti s výstavbou jaderné elektrárny Temelín byla vybudována vodní nádrž Hněvkovice.

Jihočeský kraj není územím bohatým na suroviny, nejsou zde téměř žádné zdroje energetických surovin. Zdrojem elektrické energie je jaderná elektrárna Temelín. Významným přírodním bohatstvím jsou však rozsáhlé lesy, zejména na Šumavě a v Novohradských horách. Největší surovinové bohatství tvoří ložiska písků a štěrkopísků, cihlářské hlíny, kameniva a sklářských písků. Z ostatních zdrojů je nejvýznamnější rašelina a v některých lokalitách také vápenec, křemelina a grafit. V zemědělství převažuje v rostlinné výrobě pěstování obilovin, olejnin a píce, významná je též

¹² <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/jihocesky-kraj/charakteristika-jihoceskeho-kraje/1000923/40978/#poloha> – dostupnost dne 28. 3. 2008

produkce brambor a ovoce(třešně, jablka, rybíz, švestky). V živočišné výrobě se jedná především o chov skotu a prasat. Celkově se zde vytváří zhruba 11 % zemědělské produkce celé republiky. Dlouholetou tradici má v kraji rybníkářství. Průmyslová výroba je koncentrována především v českobudějovické aglomeraci, výraznější podíl průmyslu je rovněž v okresech Tábor a Strakonice.

Na tvorbě hrubého domácího produktu v České republice se kraj podílel v roce 2006 pouze 5,5 %, v přepočtu na obyvatele však dosahoval 90,1 % republikového průměru a je mezi kraji na 5. pozici.

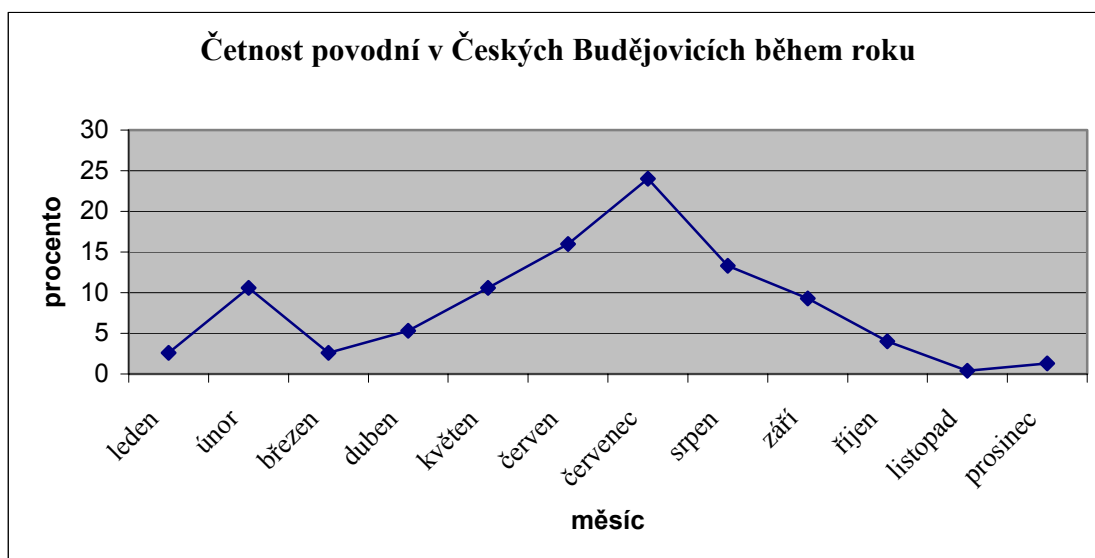
8. Historické ohlédnutí za povodněmi na Českobudějovicku ¹³

Svou polohou na soutoku dvou velkých řek, Malše a Vltavy, jsou České Budějovice bohužel předurčeny k tomu, aby trpěly povodněmi více, než jiná místa. Mělká koryta řek a zejména řada pevných jezů, zadržujících vodní sílu mlýnů, umožňovala poměrně snadné vylití vody ze břehů.

Co se týče velkých povodní, které zasáhly Jižní Čechy a Českobudějovicko a způsobily značné škody ve městech a obcích, jejich počet se pohybuje kolem 76, jsou datovány již od roku 1272. Je zajímavé sledovat četnost povodní v jednotlivých měsících, která je zobrazena na níže uvedeném grafu. Počet povodní pozvolna stoupá od začátku roku (s výjimkou měsíce února) směrem k létu. V červenci počet vrcholí a od tohoto měsíce začíná pozvolna klesat. Červenec má na svědomí 24 % ze všech zaznamenaných budějovických záplav, na druhém místě stojí červen se svými 16 %, poté srpen, ve kterém bylo zaznamenáno 13,3 %. Květen spolu s měsícem únor zaujímá čtvrté místo s 10,6 %, dále září 9,3 %, duben 5,3 %, říjen 4 %, leden a březen 2,6 % a prosinec zaujímá 1,3 %. Zbývající listopad je měsícem, ve kterém nebyla v Českých Budějovicích zjištěna žádná významná povodňová aktivita, proto zaujímá jen zbývajících 0,4 %.

¹³ Kovář, D.: Budějovice a velká voda, historické ohlédnutí. Nakladatelství Bohumír Němec - VEDUTA, České Budějovice 2002

Graf 1: Četnost povodní během roku

Zdroj: Autorka

Zvýšený počet povodní v měsíci únoru lze vysvětlit tuhými zimami a následným náhlým oteplením, které způsobilo oblevy. Řeky nestíhaly pojmát roztávající se sněh a tající se ledy, koryta se vylila a zaplavila město. Tak tomu bylo například i v roce 1655. Letní velké vody pak byly zapříčiněny trvalými a prudkými dešti.

V roce **1272** obrovská povodeň zničila Juditin most v Praze, přehnala se celým tokem Vltavy a těžce poškodila většinu mlýnů od Českého Krumlova. Také České Budějovice, tehdejší královské město v počáteční fázi své existence, bylo touto povodní zasaženo.

V roce **1505** přišla, podle zpráv kronikáře L. B. Schneidera, do Českých Budějovic 19. července tak velká povodeň, že protrhla hráz Krumlovského rybníka a zničila dřevěnou konstrukci Dlouhého mostu. Zmíněný Krumlovský rybník se nacházel v místech dnešního justičního paláce, zimního stadionu, krajského úřadu a společnosti Koh-i-noor a od řek Malše a Vltavy byl oddělen jen hrází.

O 7 let později, tedy v roce **1512** byly povodní značně poškozeny městské hradby a Budějovičtí se proto obrátili na krále Vladislava Jagellonského s prosbou o podporu. Panovník odpustil městu polovinu každoročně odváděného cla, tedy 100 kop českých grošů, které pak mohly být použity k opravě opevnění.

V roce **1592** zaznamenalo jihočeské město hned 3 velké povodně. První přišla 6. července v noci a zanechala po sobě značné škody, zvláště na dozrávajícím obilí na polích. Hladina řek znovu stoupla 27. srpna, některé mosty byly proudem odneseny a k budějovickému farnímu kostelu se jezdilo na loďkách. Do třetice přišla velká voda v tomto roce ještě 6. září. Z těchto tří povodní byla nejsilnější, podemílala zdi, strhávala ploty a vše, co nebylo upevněno odnášela s sebou. Silně utrpěly také městské hradby a dřevěný most před Krumlovskou branou byl vodou stržen a odnesen, což bylo pro město zvláště velká rána. Tento most byl přístupovou cestou pro obchodníky a vybíralo se na něm mýto. Ještě během podzimu tohoto roku se město obrátilo na císaře Rudolfa II. s prosbou o pomoc. Zvláštní komise prošetřila následky velké vody a poškozeným byly na určitou dobu odpuštěny daně. Tento rok nebyl kritický jen pro České Budějovice, ale bezpochyby také pro okolní vesnice, v nichž mnoho sedláků a zemědělců přišlo o své úrody a chovy.

Rok **1655** byl pro město České Budějovice ve znamení zimní povodně. Tuhá zima tohoto roku, která trvala třináct týdnů, přinesla bohatou sněhovou nadílku a vodní toky byly zakryty silnou vrstvou ledu. Náhlé oteplení a déšť před polovinou února zapříčinily povodňovou pohromu, která způsobila Čechám škody odhadnuté na více než dva miliony zlatých. Mnoho lidí a několik tisíc kusů dobytka se utopilo. Do Českých Budějovic dorazila velká voda 15. února, odnesla Dlouhý most a těžce poškodila loděnice. Situaci ještě zhoršovaly silné kusy rozervaného ledu, které pluly po hladině.

Stejně tak rok **1709** je zástupcem únorových povodní. 14. února se následkem tajícího ledu rozvodnila Malše, zatopila ulice, domy, zničila obilí, sena, úrody, neušetřila ani dobytek a také byly zaznamenány ztráty dvanácti sudů piva v pivovare a úbytek solních zásob. Ale ani letní měsíc červen nebyl v tomto roce povodní ušetřen.

Koncem října roku 1739 nastaly silné mrazy, které trvaly až do 28. dubna **1740**, kdy se počasí náhle zlomilo. Teplý déšť a rychlé tání sněhu mělo za následek další povodňovou vlnu s ledovou dřenici. Město to tentokrát ale naštěstí přestalo bez výraznějších škod. Bohužel ale ještě během tohoto roku, v předvánoční době, čekala na České Budějovice ještě jedna pohroma. Tentokrát v podobě silné vichřice, která nadělala v jižních Čechách značnou zkázu, umocněnou ještě následující povodní, kterou vyvolalo množství napadaného tajícího sněhu. Na Šumavě padlo tisíce stromů,

v Českém Krumlově strhla voda mosty a několik domů a dokonce bylo zaznamenáno i slabé zemětřesení.

Jedna z největších povodní 19. století, která způsobila Českým Budějovicím škodu za více než půl milionu zlatých, je spojována s rokem **1888**. Nepřetržité deště vyhnaly 3. září Malši z koryta. Navíc řekou přitekla voda z výše položených oblastí, zejména z Novohradských hor. Hladina stoupla natolik, že během dopoledne stály pod vodou ulice Na sadech, Lannova, Rudolfovská a dnešní Žižkova a Jeronýmova a na Senovážném náměstí byla voda metr vysoko. Těžkou zkouškou prošla železná konstrukce Dlouhého mostu, který byl nově přestavěn v roce 1879. Hladina vody sahala 40 cm nad spodní okraj mostu a nápor na konstrukci byl obrovský. Během dne se voda rozšířila i do vnitřního města a uprostřed náměstí zůstal nezatopen jen ostrůvek se Samsonovou kašnou, v okolních ulicích byla voda až ve výšce 1,5 metru. Když se o povodni dozvěděl císař František Josef I., který se právě účastnil vojenských manévřů v Písku, rozhodl se při návratu do Vídně navštívit České Budějovice. Prohlédl si postižení město a poté okresnímu hejtmanovi předal 5.000 zlatých, jako pomoc nejhůře poškozeným chudým obyvatelům města.

Povodeň s téměř stejným rozsahem zatopení města a vzniklých škod, postihla České Budějovice o další dva roky později, tedy v roce **1890**. Bylo postiženo i mnoho okolních obcí, jako Opatovice, Hosín, Bavorovice, Hrdějovice, Litvínovice, České Vrbné a další.

Období mezi dvěma katastrofálními povodněmi, *mezi roky 1890 a 1925* se vyznačuje poměrně plodnou aktivitou Budějovických při zajišťování záplavové prevence, ale také značnou frekvencí menších povodní, které se vyskytly v průměru vždy každý druhý rok. Zkušenost s povodněmi druhé poloviny 19. století donutila obyvatele Českých Budějovic k obezřetnosti a tehdy také začíná etapa snah o eliminování povodňového nebezpečí nebo alespoň zmírnění dopadu přírodních katastrof. Mnoho domů na Lannově třídě a Senovážném náměstí mělo přímo zabudováno primitivní protipovodňové opatření. To spočívalo ve vybudování

kamenných odraznicích a kamenného prahu vchodů a vjezdů, ve kterých byla vytesána drážka, do níž se v případě ohrožení shora zasunula dřevěná prkna.

Po povodni roku 1890, umocněné ještě nedávným zážitkem z roku 1888 a strachem z dalšího možného opakování, začala být hlasitěji prosazována regulace říčních toků, nahrazení dřevěných mostů železnými, modernizace jezů a další zásahy, které by případnou pohromu mohly odvrátit. Město si nechalo od odborníků zpracovat rozsáhlou studii o hydrologických poměrech na tocích Vltavy a Malše včetně návrhů na protipovodňová řešení. Pravidelně působícím orgánem se stala také protipovodňová komise, která se scházela při vyhlášení stavu nebezpečí. V rámci prevence byla upravena část koryta Malše a v okolí Vltavy prosazen odvodňovací průpich mezi Starým městem a Voříškovým dvorem. Významným krokem se stala úprava Dobrovodského a Hlineckého potoka, které vždy po větších srážkách přiváděly množství vody z několika údolí a byly příčinou zátop Vídeňského i části Pražského předměstí. Proto v letech 1897 a 1898 českobudějovičtí podnikatelé na státní zemské náklady provedli odklonění, rozšíření a prohloubení koryt a zároveň stavbu dvou nádrží, které měly zachycovat velkou vodu. Obě tyto nádrže dodnes existují, jedna v údolí České Švýcarsko za Dobrou Vodou a druhá mezi Dubičným a Hlincovou Horou. Po vzniku Československé republiky začaly vznikat nové projekty na regulaci řek, uskutečněné pak od první poloviny dvacátých let. Od devadesátých let 19. století byly projektovány také přehrady na Vltavě, které měly bezpečně zachytit příval velkých vod.

Průtrž mračen, která se v noci z 25. na 26. srpna roku **1925** strhla nad Českými Budějovicemi, Lišovem, Novými Hrady a Kletí, naplnila Dobrovodskou stoku a část budějovických kanálů. K ránu už bylo zatopeno velké množství ulic, mezi nimi Lannova a Novohradská a také Žižkova třída až k Senovážnému náměstí. K večeru už stála hladina vody 2,8 metrů nad normálem a neustále přibývala. Vltava zatopila Gallertovu papírnu (dnešní Jihočeské papírny), proud poničil pilíře Dlouhého mostu a voda se přelila i do Čtyř Dvorů. Když se dostala přes Sokolský ostrov, napáchala značnou škodu na nově postaveném stadionu a na sokolské plovárně. Povodeň přinesla vlnu solidarity s poškozenými, byly rychle zorganizované sbírky, přísliby mimořádných dotací a zároveň snaha politických činitelů o zajištění finanční pomoci.

Další rozsáhlá přírodní katastrofa nastala shodou okolností právě ve chvíli, kdy se připomínalo první výročí příchodu nacistických okupačních vojsk do naší země. Mimořádně dlouhá a tuhá zima opět mohla částečně avizovat nadcházející problémy. Náhlé tání po 11. březnu **1940** uvolnilo obrovské množství ledu na řekách, po kterých se pak valila vrstva ker silných půl až jeden metr. Největší z nich měřily v ploše patnáct metrů čtverečních. Tající sníh rozvodnil toky, takže ve středu 13. března v sedm hodin večer byla u Lannovy loděnice v Českých Budějovicích naměřena hladina Vltavy ve výši 1,83 metrů nad normálem a následující den již 2,70 metrů nad normálem. Zvednutím válců jezu u hydroelektrárny na Sokolovském ostrově se podařilo uvést do pohybu nakupené ledy v korytě Vltavy, ale protékala tudy převážně pouze voda z Malše, neboť vltavská voda se nad papírenským jezem následkem ledové zácpy vylila na levý břeh a proudila přes Litvínovickou silnici, Dlouhou louku, kolem Čtyř Dvorů a teprve naproti Voříškova dvoru se vracela zpět do svého koryta. Vznikaly velké škody na pozemcích, objektech a komunikacích.

Studená fronta nad Rakouskem, Bavorskem a jižními Čechami zapříčinila v první polovině července roku **1954** vydatné srážky, které byly opět původcem povodně. 3. července ráno byla naměřena v Roudném u Českých Budějovic výše hladiny vody něco přes 3 metry nad normálem. Vytrvalý déšť ve dnech 7. a 8. července přinesl novou povodňovou vlnu, při níž bylo na stejném místě zaznamenáno dokonce 4,46 metrů nad normálem. Během šestadvaceti hodin napršelo na Českobudějovicku, Českokrumlovsku, Kaplicku, Trhvosvinensku a Třeboňsku průměrně 110 milimetrů srážek a v okolí Prachatic, Vimperka a Sušice dokonce až 150 – 180 milimetrů. Plocha tehdejšího Českobudějovického kraje byla při deštích zavalena přibližně 85 miliony krychlových metrů vody.

Další z povodní, a bohužel i jedna z těch největších v Českých Budějovicích a v Čechách vůbec, zaútočila v roce **2002**. Vydatné srážky na začátku srpna způsobily rozvodnění většiny jihočeských toků. V noci ze 7. na 8. srpna se hladina řek zvedla natolik, že voda zatopila Havlíčkovu kolonii, Mladé a Rožnov. Celý čtvrtek 8. srpna se voda valila Českými Budějovicemi, zatopila Pražské sídliště, obchodní centra u Strakonické ulice, zaplavila také Dlouhou louku a část Čtyř Dvorů. V neděli 11. srpna

začali vojáci stavět podél pravého vltavského břehu mezi Dlouhým mostem a Voříškovým dvorem ochrannou hráz z pytlů s pískem. Až do časných ranních hodin 13. srpna tato provizorní bariéra zabránila vodě rozlít se do Pražského sídliště, ovšem tlak vody byl silný a tak se obytná čtvrť stejně ocitla pod vodou. Historické jádro města bylo zatopeno zcela kromě Samsonovy kašny, výjimkou zůstala také malá část Kanovnické ulice a Zátkovo nábřeží naproti justičnímu paláci. Mimo jiné oblasti města bylo například na Senovážném náměstí po pás vody, zatopena byla také ulice Lannova, Žižkova, Čechova, Jeronýmova, Na sadech, část Rudolfovské a živel pronikl i do Otakarovy a Nové. Na levém břehu byla zatopena část Čtyř Dvorů a některé budovy na sídlišti Vltava, hladina dosahovala až ke konstrukci Dlouhého mostu. Lidé se snažili zabránit vniknutí vody do svých domů pomocí pytlů s pískem, mnohdy na utěsnění děr používali i balíky novin, položené plechové roury od kamen, hadry a podobné věci. Poměrně spolehlivou obranou se ukázalo utěsnění montážní pěnou. Tlak vody však ve většině případů překonal veškerá ochranná opatření a sklepní nebo přízemní prostory byly zaplaveny. Postupně také docházelo v určitých částech města k přerušení dodávek proudu, a tak většina obchodů a restaurací měla až do pondělka zavřeno.

Špinavá žlutohnědá voda zmizela z českobudějovických ulic přes noc na 14. srpna. Oblasti kolem řek, zejména Jiráskovo nábřeží, pak poskytovaly obrázek zkázy. Rozervaný asfalt, odplavené nebo převržené popelnice pokryly zem spousty odpadky, objevilo se také velké množství písku z protržené hráze, povalené zdi, vyvrácené stromy, hromady zničeného domovního zařízení a všudypřítomné bahno.

Pokud by se porovnával rozsah povodní z roku 2002 například s rokem 1890, plocha zatopeného území se téměř shodovala. Skutečnost, že voda tentokrát postihla mnohem více domů nebyla způsobena samotnou výškou vody, ale tím, že nové domy dnes stojí v záplavových oblastech. Ještě koncem 19. století měli obyvatelé města povodňovou zkušenost zažitou více než dobře a v pravidelně postihovaných oblastech proto nestavěli. Příkladem tohoto tvrzení je Havlíčkova kolonie nebo Pražské sídliště, kde se při největších vodách v letech 1888 a 1890 rozkládala jen pole a louky. Je pravda, že tím vznikaly škody na úrodách, ale to není nic v porovnání se ztrátou lidských životů nebo v lepším případě ztráta střechy nad hlavou. Přílišné spoléhání se na regulované řeky a ztráta historického povědomí v období chudém na přírodní katastrofy umožnily rozšířit obytnou zástavbu i do těchto míst. Tam, kde se voda dříve

poměrně neškodně rozlévala po zemědělských pozemcích, tedy dnes zatápí sklepy a přízemí obytných domů.

Tato srpnová povodeň roku 2002 byla první větší pohromou tohoto druhu od roku 1954 a vůbec první od dokončení Lipenské přehradní nádrže. Vyvrátila tedy dosud silně zakotvenou představu, že přehrady zaručují stoprocentní ochranu proti velkým vodám. Prověřila rovněž lidské charaktery, systém koordinace záchranných prací a organizace humanitární pomoci postiženým.

9. Památkový ústav ¹⁴

Schválený příspěvek na činnost Památkového ústavu v Českých Budějovicích v roce 2002 činil 47,019 tis. Kč, ten byl v průběhu roku upraven navýšením mimo jiné o 2,980 tis. Kč na poskytnutí prvotních nákladů na záchranné práce a odstranění následků povodňových škod, vzniklých v srpnu 2002 v budovách Senovážné nám. č.6, nám. Přemysla Otakara II. 34 a Pražská tř. 71.

Povodně neměly dopad jen na technický stav budov, nešlo jen o řešení problémů se zaplavenými prostory, opadanými omítkami, narušenými statikami památek, ale odrazily se i v návštěvnosti památek, cestovním ruchu a tím potažmo i v tržbách. Hluboký propad návštěvnosti přinesly srpnové záplavy i tam, kam vzduté vody řek i rybníků přímo nezasáhly. Mimořádnou výjimkou je proto zvýšená návštěvnost na Červené Lhotě a na Zvíkově, kam i přes nepřízeň počasí přijelo více turistů, než tomu bylo v předchozích letech. V roce 2002 navštívilo památkové objekty o necelých 173 000 návštěvníků méně, což bylo způsobeno právě srpnovými katastrofálními povodněmi, které postihly celé jižní Čechy. Značný úbytek návštěvníků byl zaznamenán i v následujících měsících. Památkové objekty přistoupily v měsíci říjnu k prodloužení sezóny. V listopadu a prosinci objekty Český Krumlov, Hluboká, Jindřichův Hradec a Třeboň otevřely své brány pro veřejnost denně mimo pondělí, ostatní objekty měly sobotní a nedělní provoz. I přes značnou snahu a úsilí všech zaměstnanců Státního památkového ústavu v Českých Budějovicích se již nepodařilo ztrátu dohnat a na tržbách tratili cca 8 605 000,-- Kč.

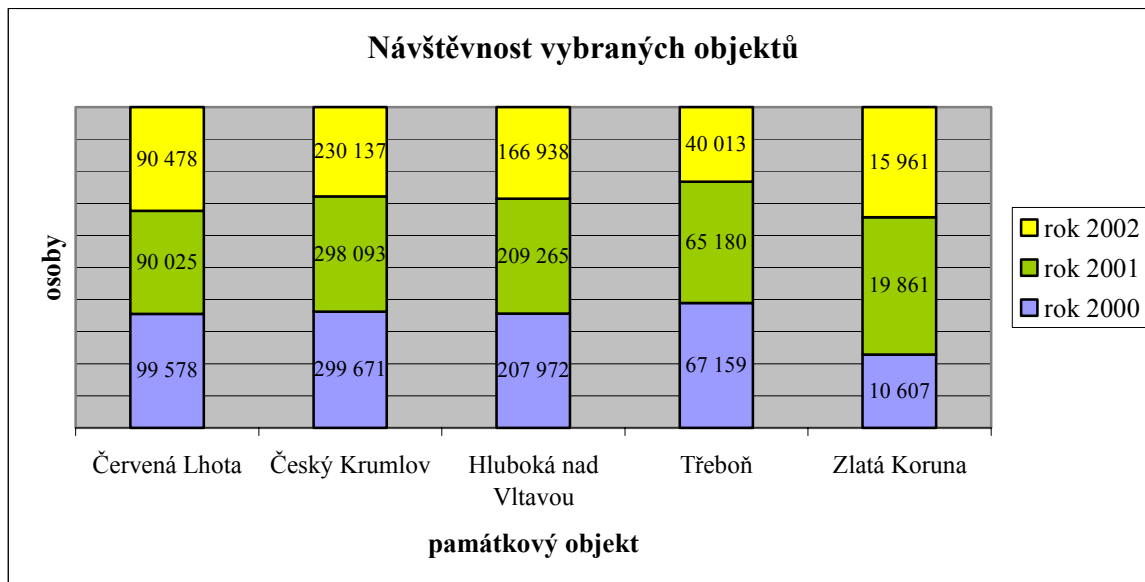
¹⁴ <http://www.npu.cz/npu/vyrzpr/uop/> - dostupnost dne 5. 3. 2008

Tabulka 1 : Návštěvnost v letech 2000 - 2002

Objekt	Návštěvnost rok 2000	Návštěvnost rok 2001	Návštěvnost rok 2002	Rozdíl návštěvnosti v letech 2001 a 2002
Červená Lhota	99 578	90 025	90 478	+ 453
Český Krumlov	299 671	298 093	230 137	- 67 956
Dačice	14 085	13 196	11 631	- 1 565
Domanín	39 573	39 064	32 936	- 6 128
Hluboká nad Vltavou	207 972	209 265	166 938	- 42 327
Jindřichův Hradec	91 588	82 148	72 351	- 9 797
Kratochvíle	39 799	41 200	33 235	- 7 965
Landštejn	47 089	48 131	46 794	- 1 335
Rožmberk	71 938	75 109	68 277	- 6 832
Třeboň	67 159	65 180	40 013	- 25 167
Zlatá Koruna	10 607	19 861	15 961	- 3 900
Zvíkov	48 139	34 002	34 033	+ 31
Celkem	1 037 198	1 015 274	842 784	- 172 488

Zdroj: Výroční zpráva Státního památkového ústavu České Budějovice 2002

Graf 2: Vybrané památkové objekty a přehled návštěvnosti

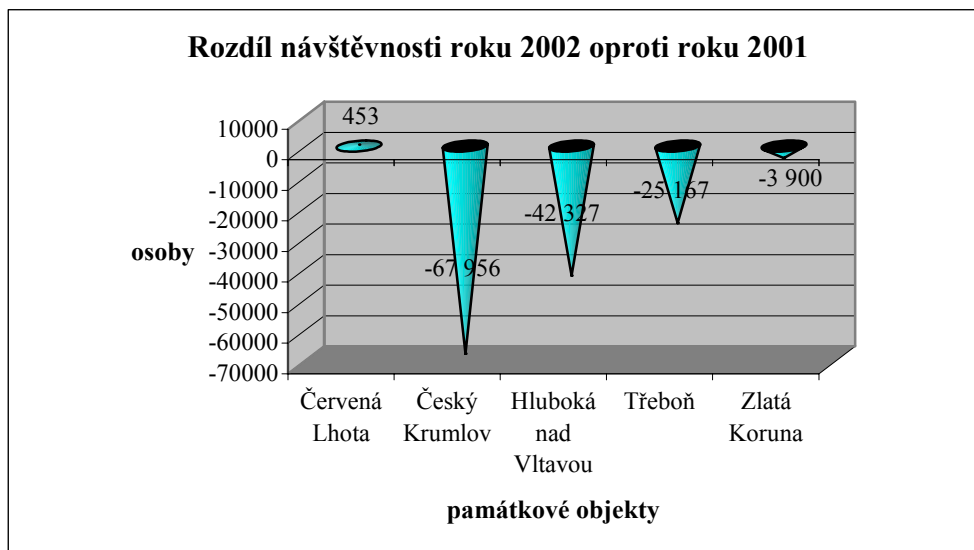

Zdroj: Autorka

Z výše uvedených zvolených zástupců památkových objektů pouze vodní zámek Červená Lhota zaznamenal nárůst návštěvnosti v roce 2002. Ostatní z nich registrovaly propad počtu osob, které zavítaly na prohlídku daného objektu. Který z hradů a zámků

na tom byl v konečném porovnání nejhůře, je patrnější z tabulky „Návštěvnost a její změny v procentuálním vyjádření“ a z grafu k ní náležejícímu, které jsou uvedeny níže.

Graf 3: Rozdíl návštěvnosti

Zdroj: Autorka

Tento graf je doplňkem k předcházejícím údajům a demonstruje již konkrétní rozdíl počtu návštěvníků, vyjádření z rozdílu roku 2002 a 2001.

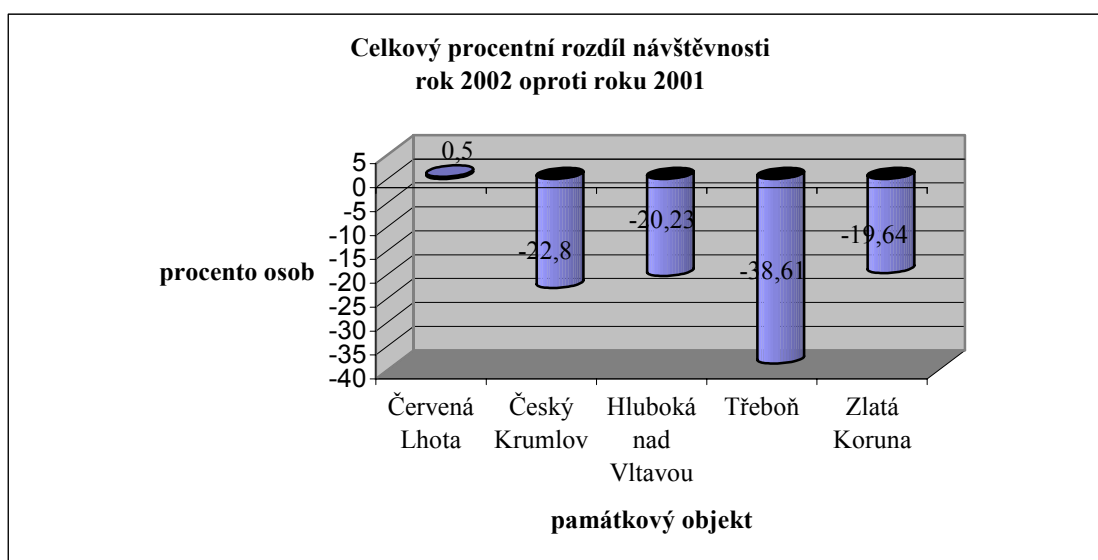
Tabulka 2: Návštěvnost a její změny v procentuálním vyjádření

Objekt	Celkový %tní rozdíl návštěvnosti rok 02/01	Návštěvnost srpen 2002	Návštěvnost září 2002	%tní rozdíl září/srpen
Červená Lhota	+ 0,50	20 124	6 967	- 65,38
Český Krumlov	- 22,80	39 743	20 191	- 49,20
Dačice	- 11,86	3 624	783	- 78,39
Domanín	- 15,69	5 574	1 991	- 64,28
Hluboká nad Vltavou	- 20,23	30 074	15 264	- 49,25
Jindřichův Hradec	- 11,93	17 694	5 299	- 70,05
Kratochvíle	- 19,33	8 181	1 862	- 77,24
Landštejn	- 2,78	12 763	3 388	- 73,45
Rožmberk	- 9,10	11 736	5 942	- 49,37
Třeboň	- 38,61	8 250	2 723	- 66,99
Zlatá Koruna	-19,64	2 589	795	- 69,29
Zvůkov	+ 0,09	8 275	2 372	- 71,34
Celkem	- 83,01	168 627	67 577	- 59,93

Zdroj: Autorka

Kromě celkového procentuálního rozdílu je pro přehled tabulka ještě doplněna o údaje, kolik z celkové návštěvnosti roku 2002 zaujímaly měsíce srpen a září. A opět pokles vyjádřený v procentech podává zprávy o tom, že srpnové povodně se výrazně podepsaly na návštěvnosti a tím i tržbách objektů. Je ovšem nutné také zohlednit fakt, že měsíc září již nespadá do měsíců hlavní sezóny památkových objektů, přestože v případě roku 2002 řada z nich sezónu prodloužila, aby tak alespoň částečně vynahradily ztráty na tržbách vzniklé v důsledku povodní. Větší vypovídací schopnost by tak mělo poměření návštěvnosti za srpen a září roku 2002 a stejné měsíce pro rok 2001, ale data k návštěvnosti z roku 2001 bohužel nebyla dostupná.

Graf 4: Procentní rozdíl návštěvnosti

Zdroj: Autorka

Jak je již na první pohled vidět, procentuální vyjádření změny návštěvnosti dává informace o tom, že z vybraných památkových zařízení na tom byl nejhůře po srpnových povodních v roce 2002 s poklesem návštěvnosti Státní zámek Třeboň, dále Státní zámek Český Krumlov. Zámek Hluboká a klášter Zlatá Koruna měly podobný procentuální pokles, okolo 20 % a vodní zámek Červená Lhota byl výjimkou, neboť tam došlo naopak k nárůstu návštěvnosti.

9.1 Rozbor jednotlivých vybraných památkových objektů¹⁵

9.1.1 Vodní zámek Červená Lhota

Slibně se rozvíjející návštěvnost, která mohla překročit stotisícovou hranici, přerušila 13.8. povodeň. Počet turistů klesl ze dne na den ze 1400 na 350. Zámek zůstal deset dnů přístupný pouze ze směru od Kamenice nad Lipou a Jindřichova Hradce. Je však pozitivní ta skutečnost, že tato událost neměla dopad na celkovou návštěvnost objektu, protože v konečném výsledku si objekt prohlédlo o více než 400 (453) návštěvníků více než v minulém roce.

9.1.2 Státní zámek Český Krumlov

Správa státního hradu a zámku je jedním z nemnoha kulturních zařízení ve městě, která vede velmi přesnou evidenci návštěvnosti a zabývá se i analýzou těchto dat. Sběr informací je spolehlivě a důsledně veden po jednotlivých provozech, hodinách, dnech, týdnech, měsících v průběhu celého roku. Rozlišuje domácí a zahraniční návštěvníky, dospělé, děti a podobně. Výsledky analýz jsou objektivním podkladem pro rozšiřování a zkvalitňování turistických služeb.

Tabulka 3: Rozbor návštěvnosti na Státním zámku Český Krumlov

Pozice	počet návštěvníků rok 2001	Počet návštěvníků rok 2002	Pokles návštěvnosti rok 2002 – 2001	Pokles v %
<i>I. trasa</i>	157 633	133 202	24 431	15,50
<i>II. trasa</i>	14 566	10 935	3 631	24,93
<i>Divadlo</i>	13 833	12 820	1 013	7,32
<i>Věž</i>	103 637	69 981	33 656	32,47
<i>Lapidárium</i>	6 656	3 215	3 441	51,70
Celkem	296 325	230 153	66 172	22,33

Zdroj: Výroční zpráva Státního památkového ústavu České Budějovice 2002

¹⁵ <http://www.npu.cz/npu/vyrzpr/uop/> - dostupnost dne 5. 3. 2008

Celková návštěvnost zámku tedy v roce 2002 činila 230 153 osob, což bylo o 66 172 návštěvníků méně než v předchozím roce 2001, kdy návštěvnost dosáhla výše 296 325 osob. Meziroční procentuální pokles návštěvnosti zaznamenal Státní zámek Český Krumlov v celkové výši 22,33 %.

Po analýze, kterou Správa státního hradu a zámku provedla v měsíci říjnu, a která sdělila propad návštěvnosti, se rozhodlo o prodloužení sezóny až do konce roku tj. 30. 12. 2002. V této době se konaly také velice oblíbené a návštěvníky žádané vánoční prohlídky. Pro zimní nabídku byly vybrány ty prostory na zámku Český Krumlov, které svým charakterem a svou interiérovou vybaveností garantovaly minimální negativní dopad změn teploty a vlhkosti. Výsledky prodloužené sezóny pak velmi příjemně překvapily jak v počtech návštěvníků, tak v celkových příjmech ze vstupného. V době vánočních prohlídek, což je v období od 20.12. do 30.12. 2002 navštívilo zámek celkem 3 737 osob. Devět pracovních dnů v době vánočních svátků tím zajistilo 50% navýšení za celé období listopadu a prosince. V případě vánočních prohlídek ve dnech od 27.12 do 30.12.2002 byla zaznamenána návštěvnost ve výši letní sezóny tj. přibližně 600 osob na den .

Příjmy ze vstupného byly následující. V roce 2001 činil příjem 19.878.000,- Kč a v roce 2002 to bylo o 1 969 000 Kč méně, tedy 17 909 000 Kč. Podle poklesu návštěvnosti se očekával propad v tržbách kolem 5.000.000,- Kč, takže reálný propad ve výši cca 2.000.000,- Kč byl nakonec považován za úspěch.

Velmi zajímavá je analýza útraty návštěvníka za jeden den. V úvahu je nutno vzít tzv. návštěvnícký spotřební koš v místě, který zahrnuje parkovné, cenu vstupného do kulturního zařízení, cenu jídla, ubytování, propagace, cenu suvenýrů. Dále se zohlední doba setrvání v místě a přesná skladba a struktura návštěvníků – zda jde o návštěvníky domácí, zahraniční, děti, studenty, dospělé nebo seniory.

Tabulka 4: Interní kalkulace Správy státního hradu a zámku

návštěvníci	počet osob celkem	počet osob do 4 hodin	počet osob 1 den	cena za 4 hodiny (Kč)	cena za 1 den (Kč)	Tržby Kč
<i>tuzemci</i>	138 082	110 466	27 616	300	1 000	60 755 800
<i>cizinci</i>	92 055	55 233	36 822	500	1 300	75 485 100
celkem	230 137	138 082	92 055	-	-	136 240 900

Zdroj: Výroční zpráva Státního památkového ústavu České Budějovice 2002

Poměr domácích a zahraničních návštěvníků byl 60 % a 40 % a v tabulce je vyjádřen již v počtu osob rozděleném na tuzemce a cizince. Z toho bylo dále rozlišeno, kolik návštěvníků pobýlo ve městě v časovém horizontu do 4 hodin a kolik se zdrželo celý den. Uvedené ceny jsou na nejspodnější cenové úrovni, ale přesto pak výpočet dává zajímavý obraz toho, jaké částky pro lokální podnikatelskou sféru vytváří kulturní nabídka místa. Jde o tzv. multiplikační efekt vyvolaný atraktivní kulturní památkou, akcí a podobně.

Tento výpočet naznačuje, že 230 137 evidovaných návštěvníků zámku v roce 2002 ponechá na zámku částku ve výši necelých 18.000.000,- Kč v podobě vstupného a ve městě za služby pak 136 240 900,- Kč. Z denní útraty platí návštěvník cca 18% na kulturu a 82% na pobyt v místě.

9. 1. 3 Zámek Hluboká

Rok 2002 znamenal pro státní zámek Hluboká nejnižší počet návštěvníků za posledních 10 let a z toho vyplývající i velice špatné ekonomické výsledky, které zvlášť ostře kontrastují ve srovnání s úspěšným rokem 2001.

Ekonomická úspěšnost roku 2001 spočívala především v tom, že mírná úprava cen srovnala rozdíly mezi jednotlivými prohlídkovými okruhy na minimum tak, že návštěvníci sami dobrovolně volili nejdražší okruh - tzv. Grandtour, protože byl nejeekonomičtější. Návštěvník za investované peníze viděl maximum, které, kdyby si chtěl prohlédnout sestavováním z kratších a levnějších okruhů, by ho vyšlo daleko draž.

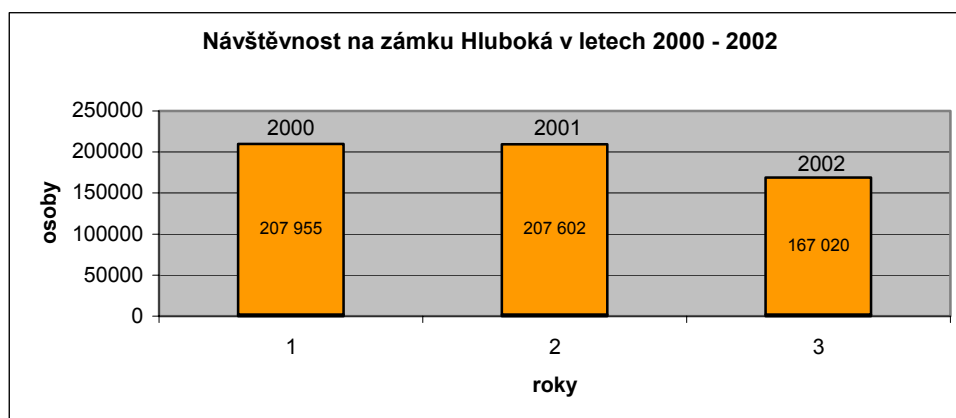
Rok 2002 začal optimisticky a zdálo se, že naváže na úspěšný rok 2001. Až do konce června nebylo ve srovnávání těchto let výraznějších rozdílů. Je ovšem již mnoho let tradicí, že zhruba 50 % celoročních tržeb za vstupné je realizováno v měsících hlavních letních prázdnin. Ty ovšem nebyly pro turistiku a cestovní ruch ve zmiňovaném roce příliš příznivé. Již v důsledku deštivého července 2002 poklesl obrát na pokladně cca o 40 - 50.000,- Kč denně a k oživení docházelo velice pomalu. Další příčinou poklesu návštěvnosti byly pochopitelně povodně tohoto roku. Bezprostřední škody srpnové vody nebyly velké, ovšem následný pokles návštěvnosti vyvolal ztráty v milionech korun.

Tabulka 5: Přehled návštěvnosti a tržeb zámku Hluboká v letech 200 - 2002

Rok	Počet návštěvníků	Tržby
2000	207 955	15 581 608
2001	207 602	19 290 630
2002	167 020	15 408 247

Zdroj: Výroční zpráva Státního památkového ústavu České Budějovice 2002

Graf 5: Návštěvnost na zámku Hluboká v letech 2000 - 2002

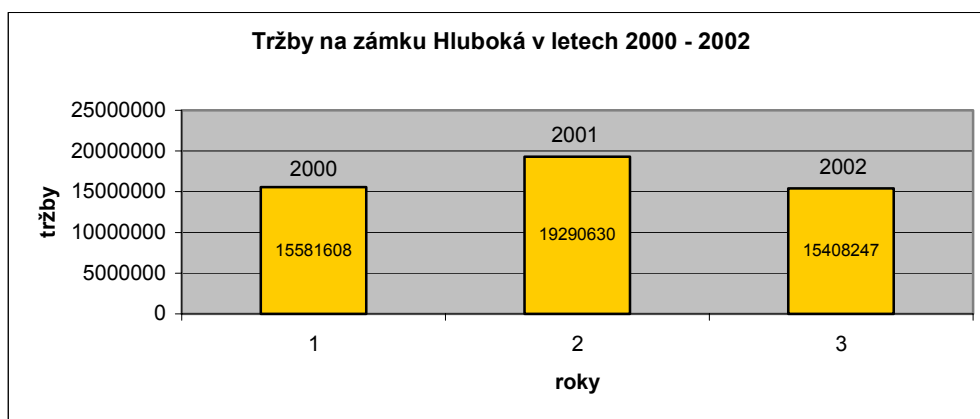

Zdroj: Autorka

Jak již bylo uvedeno výše v textu, také z grafu je patrný pokles počtu osob, které v roce 2002 navštívili objekt Hluboká. Jak je ale možné vyčíst z Výroční zprávy Památkového ústavu České Budějovice, na poklesu návštěvnosti a tím i tržeb nemá vinu jen srpnová povodeň. Správci zámku Hluboká kritizují i přístup médií, která v televizním zpravodajství odvíšovala informační spot o tom, že déšť a chlad nepřeje

koupání, zato jsou rekreanty přeplněné restaurace a na památkových objektech se tvoří fronty. K tomu připojila záběr zámku Hluboká a další záběry z front na pokladnách. Stejně tak byla povodňová situace prezentována i v některých bulvárních denících. Ačkoli po první povodňové vlně, která zasáhla České Budějovice, se na Hluboké nic zvláštního nedělo, uveřejněný celostránkový letecký snímek zatopených luk u Českých Budějovic přes zámek, jistě negativně ovlivnil rozhodování turistů o návštěvě objektu.

Graf 6: Tržby na zámku Hluboká v letech 2000 - 2002

Zdroj: Autorka

Graf tržeb nepotřebuje žádný zvláštní komentář, protože tržby jsou logicky odvozené od návštěvnosti a jejího poklesu, který byl popsán v poznámkách k předchozímu grafu.

9.1.4 Státní zámek Třeboň

V návaznosti na povodňovou situaci značně utichl turistický ruch, který setrval na své nízké úrovni až do konce sezony. Ovlivnil tak významně výsledky návštěvnosti a potažmo i výsledek hospodaření objektu (ztráta na vstupném činila cca půl milionu korun). Zámek zaznamenal oproti roku 2001 pokles návštěvnosti o více než 23 000 návštěvníků a Schwarzenberská hrobka o téměř 6 000 návštěvníků. Propad návštěvníků na zámku jde však zhruba z jedné poloviny na vrub úbytku francouzské klientely, kterou v minulých dvou letech zajišťovala cestovní kancelář Praha Tour a zbytek byl způsoben povodňovou katastrofou. Situaci podstatně nezlepšil ani prakticky nepřetržitý provoz objektů až do konce roku. Z finančních důvodů došlo i k útlumu údržbových

prací a nedošlo proto ani k plánované realizaci rekonstrukce bazénku v zámeckém parku.

9. 1. 5 Klášter Zlatá koruna

Plán pro rok 2002 počítal s tím, že s ohledem na nové instalace a zvyšující se atraktivitu objektu bude pokračovat nárůst návštěvnosti. Od začátku sezóny se ukazovalo, že tento předpoklad je správný. Srpnová povodeň znamenala konec tomuto slibnému vývoji a ovlivnila vážným způsobem výsledky celého roku. Celkem tedy v sezóně 2002 navštívilo klášter 15 910 osob a na vstupném bylo vybráno 716 067 Kč. Pokles v návštěvnosti a v tržbách je jednoznačně způsoben srpnovou velkou vodou a ve Zlaté Koruně měl horší průběh než na jiných objektech v důsledku stržení mostu a omezené dostupnosti kláštera.

10. Pojišťovna A ¹⁶

Pojišťovna A je pojišťovnou číslo jedna na českém pojistném trhu se svým téměř 31% podílem. Z povodní roku 2002 evidovala celkem více než 53 000 pojistných událostí a celkově za ně vyplatila více než 9 miliard korun. Díky dobře nastaveným zajištěným programům uhradily z větší části uvedené výplaty zajistitelé. Hlavními obchodními partnery této pojišťovny v oblasti zajištění jsou nejvýznamnější a největší světové zajišťovny, u nichž byly některé obchody umístěny přes renomované makléřské firmy. Při umísťování rizik do zajištění je kladen velký důraz na solventnost a finanční sílu obchodních partnerů a jejich výběr se řídí výsledkem jejich ratingového hodnocení, kvalitou jimi poskytovaných služeb a schopností a ochotou poskytovat odborné know-how. Zvládnutí loňských povodňových škod pojišťovnu A vyzdvihla i mezinárodní ratingová agentura Standard & Poor's, která zvýšila její ratingové hodnocení o jeden stupeň na BBB minus (BBB-).

Pracovníci pojišťovny zvládli do konce roku 2002 prohlédnout všechny hlášené škody a kompletně jich vyřídili více než 80 %. Srpnové povodně nezatížily jen

¹⁶ <http://www.cpoj.cz/vyrocnizpravy.html> - dostupnost dne 25. 2. 2008

hospodaření onoho roku, ale nepřímo měly vliv také na náklady pojišťovny i v letech příštích. Výdaje na zajištění katastrofických rizik totiž vzrostly v meziročním srovnání několikanásobně, protože zajistitelé dnes vnímají Českou republiku jako mnohem rizikovější teritorium než doposud. Pojišťovna A je však přesto i nadále proti katastrofickým rizikům kvalitně zajištěna. Pro tuto pojišťovnu je také pozitivní fakt, že předepsané pojistné přes uvedené negativní vlivy v roce 2002 vzrostlo o sedm procent na 33,3 miliardy korun. Na předepsaném pojistném v neživotním pojištění získala pojišťovna A v roce 2002 20,9 miliardy korun, což bylo o téměř 10 % více než v předchozím roce.

V živelním pojištění velkých rizik byl zaznamenán meziroční nárůst předepsaného pojistného ve výši 17 %, což reprezentuje navýšení o cca 159 mil. Kč. Celková výše předpisu tak dosáhla 1,1 mld. Kč. Výše vyplacených pojistných plnění je do značné míry ovlivněna katastrofickými událostmi z léta loňského roku. Celkové náklady na pojistná plnění tak při celkovém počtu více než 651 tisíc kusů vyplacených pojistných plnění přesáhly 14,8 mld. Kč, což ve srovnání s předcházejícím rokem představuje téměř 58% nárůst. Očištěním těchto nákladů o kalamitní škody by se náklady na pojistná plnění snížily na 10,3 mld. Kč.

Několik velkých škod se v roce 2002 objevilo i v pojištění majetku velkých rizik. Díky dobře nastaveným zajistným programům však nemají významný dopad na hospodářský výsledek společnosti. Během srpna 2002 byly mnohé oblasti České republiky postiženy rozsáhlými záplavami. Důsledkem toho společnost evidovala k 31. prosinci 2002 52 tis. škod v celkové výši 8 848 855 tis. Kč. Čistý dopad do výsledku společnosti je minimalizován prostřednictvím zajistného programu a činí 351 085 tis. Kč.

10.1 Pojišťovna A a Jihočeský kraj ¹⁷

Odhad pojišťovny byl takový, že v souvislosti se záplavami bude v Jihočeském kraji likvidovat asi 18 200 pojistných událostí, za které svým klientům vyplatí 1,05 miliardy korun. Z celkového počtu pojistných událostí se zhruba 17 200 týkalo majetku občanů.

¹⁷ http://www.budnews.cz/clanek.php?id_clanku=5492 – dostupnost dne 6. 3. 2008

Dále byly evidovány škody na 160 automobilech, necelých 600 pojistných událostí nahlásily podniky a v zemědělství bylo 340 případů škod na plodinách a zvířatech. Totální škody vznikly v kraji na 32 budovách a 71 chatách. Domácností zaplavených od jednoho metru výše bylo 206. Nejvíce škod, které způsobily v Jihočeském kraji záplavy, likvidovala agentura pojišťovny právě přímo v Českých Budějovicích. Tato agentura má na starost i Českokrumlovsko a musela tak vyřídit více než 8000 pojistných událostí. V kraji bylo pojištěno přibližně 43 % domácností a přes 60 % staveb. Nejvíce pojištěny byly rekreační objekty, a to téměř ze 75 %.

10.2 Postupy pojišťovny¹⁸

Postupy při nahlašování škod a následném pojistném plnění pojišťovnou bývá ve všech pojišťovacích institucích obdobný, ať už se jedná o škody způsobené povodněmi nebo jinými přírodními živly. Výjimkou je však orkán Kyrill, který udeřil na Českou republiku vloni 18. a 19. ledna roku 2007. Pro pojišťovnu A byl kalamitou číslo jedna, za kterou klientům vyplatila více než 827 milionů korun. Jen za dva dny „přifoukal“ klientům 42 485 pojistných událostí. Běžně by tento počet škod z rizika vichřice plnil statistiky přibližně dva a půl roku. Zvláštností této kalamity bylo, že se na celém území republiky odehrála během několika málo hodin, a tak byly druhý den ráno jeho následky patrné ve všech krajích najednou. Tím se například lišila od záplav v roce 2002, které postupně postihly pouze některé kraje, takže zatímco na jihu už pracovali mobilní technici a likvidátoři, na severu ještě kulminovala voda.

Poprvé se stalo, že rychlost likvidace měli ve svých rukou na mnoha místech samotní klienti. Nedlouho po orkánu, ve druhé polovině ledna roku 2007, totiž meteorologové předpovídali sněžení a hrozilo, že pokud škody, které bude pojišťovna likvidovat, zapadnou sněhem, vše se začne protahovat. Na výzvu pojišťovny A pak klienti posílali do klientského centra vlastní fotografie, pořízené ještě předtím, než začalo chumelit. Tím se celá likvidace významně zrychlila, což nejlépe dokladuje fakt, že do tří měsíců od Kyrilla bylo vyřízeno 95 % pojistných událostí.

¹⁸ <http://www.finexpert.cz/default.aspx?server=1&article=20910> – dostupnost dne 6. 3. 2008

Za celý loňský rok pojišťovna registrovala celkem 52 594 škod z vichřic. Kromě celonárodního Kyrilla foukalo během roku ještě několikrát, naštěstí jen lokálně.

Tabulka 6: Přehled počtu postižených klientů vichřicí Kyrill Pojišťovny A

Postižená oblast	Počet postižených klientů	Postižená oblast	Počet postižených klientů
<i>Česká republika</i>	52 594		
<i>Jihočeský kraj:</i>	7 821	* <i>Písek</i>	952
* <i>České Budějovice</i>	1 956	* <i>Prachatice</i>	904
* <i>Český Krumlov</i>	753	* <i>Strakonice</i>	1 931
* <i>Jindřichův Hradec</i>	654	* <i>Tábor</i>	671

Zdroj: Autorka

11. Pojišťovna B¹⁹

Druhá vybraná pojišťovna zaujímá dle objemu předepsaného pojistného na pojistném trhu třetí místo a procentuálně se podílí 7 %. Rok 2002 byl jako v ostatních pojišťovnách poznamenán katastrofálními povodněmi, které v srpnu postihly Českou republiku. V jejich důsledku musela pojišťovna vyplatit pojistné plnění z téměř 2 800 pojistných událostí ve výši 3,5 mld. Kč. Likvidátoři byli okamžitě odvoláni z dovolených a do nejhůře postižených oblastí se přemístili i likvidátoři z ostatních regionů. Společnost zřídila bezplatnou povodňovou linku, na níž klienti mohli hlásit pojistné události. Do terénu vyrazily speciálně označené vozy, které byly zařízeny jako mobilní kanceláře, takže likvidátoři měli k dispozici veškeré vybavení potřebné pro operativní vyřizování škod. První vozy se do zasažených oblastí, konkrétně do jižních Čech, přemístily již ve čtvrtek 15. srpna. V krátké době pojišťovna vyplatila několik set milionů korun na zálohách, do konce září obdržela úplné pojistné plnění třetina poškozených.

Povodňové události se následně projeví i ve zvýšeném zájmu o uzavírání pojistných smluv k ochraně majetku. V oblasti neživotního pojištění dosáhla pojišťovna hrubého předepsaného pojistného ve výši 6,6 mld. Kč, což představuje nárůst o 8,5 % oproti předchozímu roku. Zvýšení zájmu o pojištění majetku, zejména o krytí rizika záplav a jiných živlů, se projevilo jak u pojištění průmyslu a podnikatelů, tak u pojištění

¹⁹ <http://www.allianz.cz/o-spolecnosti/o-spolecnosti/vyrocní-zprava/vyrocní-zprava-2002/> - dostupnost dne 9. 3. 2008

privátního majetku. Hrubé předepsané pojistné se u pojištění privátního majetku zvýšilo o 24 %. Škodní průběh byl v roce 2002 kvůli povodním velmi nepříznivý. Celkově se škodní procento zvýšilo o 17 % na 66 %.

12. Pojišťovna C²⁰

Pojišťovna C vyvíjí své aktivity na českém pojistném trhu již patnáctým rokem. Jako univerzální pojišťovna nabízí kromě zemědělských druhů kompletní paletu pojistných produktů pro občany i korporátní klienty. Dle objemu pojistného se se svými necelými 3 % podílu na pojistném trhu České republiky zařazuje na deváté místo v žebříčku přibližně čtyřiceti pojišťoven. Opakovaně jí byl potvrzen prestižní rating BBBpi, který je jedním z nejvyšších, dosažených na českém trhu. Tato pojišťovna je součástí rakouské pojišťovací skupiny s podílem okolo 23 % na rakouském pojistném trhu.

V teoretické části zmíněné obligatorní zajištění v rámci zajistného programu této pojišťovny přebírá v rámci neživotního pojištění její mateřská společnost. Při fakultativním pojištění spolupracuje pojišťovna s celou řadou renomovaných zajišťoven s vynikajícími ratingy.

Jak je patrné z Výroční zprávy pojišťovny C, rok 2002 byl výrazným způsobem ovlivněn povodňovou katastrofou. Celkové odhadované škody z povodní činily přibližně 75 miliard korun a pojišťovny předpokládaly objem vyplácených pojistných plnění na více než 37 miliard korun. Pojišťovny tedy kryly přibližně polovinu všech škod. V porovnání s povodňovými škodami z roku 1997 se celkový rozsah škod zvýšil zhruba o 15 %. V roce 1997 tyto zmíněné škody byly v úhrnu zhruba 63 miliard korun a pojišťovny plnily v souhrnné výši 9,3 miliard korun, tedy pouze přibližně 15 %. Tento rozdíl je dán několika faktory. Po zkušenostech s povodněmi z onoho roku se mnozí poučili a sjednali příslušná pojištění. Je ale také nutné přihlédnout k charakteru záplav v obou letech. Zatímco v roce 1997 ničila povodňová vlna převážně venkovské oblasti s menším počtem městských aglomerací, povodeň roku 2002 zasáhla především velká města a průmyslová centra.

Celkové předepsané pojistné (jde o částky splatné dle pojistných smluv), v neživotním pojištění v České republice v roce 2002 dosáhlo podle odhadů České

²⁰ Pojišťovna C, Výroční zpráva 2002

asociace pojišťoven 55, 1 miliard korun, z čehož vyplývá, že povodňové škody zaujaly více než dvě třetiny celého pojistného. Právě v roce 2002 se prokázala nezastupitelná role kvalitní zajistné ochrany. Zajistitelé se podílí velkým procentem na celkovém pojistném plnění a díky zajištění byly pojišťovny schopny pojistné plnění velmi rychle svým klientům vyplácet.

Pojišťovna C ke konci roku evidovala celkem 1 380 povodňových škod v úhrnné výši 1 007 milionů korun. Z toho činilo bezmála 780 škod na majetku fyzických osob a více než 600 škod v oblasti podnikatelských a průmyslových rizik.

Klienti nahlásili 741 povodňových pojistných událostí v oblasti pojištění domácností a rodinných domků s celkovým předpokládaným pojistným plněním ve výši 87 milionů korun. Velkou vodou byl poškozen každý padesátý klient pojišťovny a výše náhrad překročila zhruba o 50 % částku ročního pojistného. Do konce roku 2002 se pojišťovně podařilo zcela vyřídit 88, 9 % pojistných událostí a významnou měrou tak přispěla ke zmírnění situace, kterou povodeň způsobila. Předepsané pojistné se meziročně zvýšilo o 19, 9 % a vyplacené pojistné plnění o 240, 3 %.

Co se týče zmíněných podnikatelských a průmyslových rizik, pojišťovně C bylo nahlášeno 609 pojistných událostí s předpokládaným pojistným plněním ve výši 930 milionů korun. Škodovost tak dosáhla výše 360 %.

V roce 2002 bylo celkem nahlášeno 30 891 pojistných událostí, 28 864 jich bylo v roce 2002 uzavřeno. Celkem bylo v roce 2002 na škodách v neživotním pojištění vyplaceno více než 1 241 milionů korun, v životním pak 35 milionu korun.

12. 1 Postupy pojišťovny

V krátkosti je třeba také zmínit, jak pojišťovna postupuje v případě nahlášení škod nebo v případě, že klienti mají zájem o pojištění svého majetku.

Ve většině případů klienti nahlašují škody na bezplatné lince pojišťovny. Ta pak vyšle na postižení místo svého pracovníka, který škodu zdokumentuje a na základě získaných informací vyhodnotí situaci a určí částku pojistného plnění. Je ovšem potřeba postupovat co možná nejrychleji, protože klienti jsou mnohdy závislí na plnění, které pojišťovna poskytne. Například v případě podnikatelského sektoru firma pak použije

dané plnění na obnovu provozu, znovupořízení strojů a zařízení, opravy atd. a nedochází tak k rozsáhlejším ztrátám například v důsledku delšího pozastavení výroby.

Co se týče postupu při pojišťování nových objektů, pracovníci pojišťovny mají možnost využít webové aplikace programu GIS, který pomocí GPS navigace je schopen vyhledat objekt nebo požadovanou oblast a určit, zda se předmět případné pojistné smlouvy nachází v zátopové oblasti nebo na jinak ohrožovaném území. Do programu jsou zadány GPS souřadnice, podle kterých je objekt vyhledán a v případě, že se nachází v zátopové oblasti, zobrazí se i stanovená přírážka k pojistnému, která je odstupňována s mírou ohrožení. Je také možné, že objekt bude aplikací označen jako nepojistitelný, pracovníci pojišťovny však musí brát v úvahu i jiné okolnosti. Například přijde-li klient se zájmem pojistit si byt v panelovém domě, který se nachází v 8. patře, není zde důvod, aby pojišťovna jeho přání nevyhověla, protože jeho zaplavení při povodňové katastrofě pak bezprostředně nehrozí.

12. 2 Výplata pojistných plnění na území Jihočeského kraje

Do klientského spektra jihočeské pobočky pojišťovny C spadají města České Budějovice, Písek, Tábor, Kladno, Klatovy a Plzeň a jim přidružené obce. Z dat získaných od společnosti je možné vyjádřit přehled o výplatách pojistných plnění na území Jihočeského kraje v oblasti živelního pojištění. V následujících přehledech bude vycházeno z měst a jim přidružených obcí, které spadají právě do území Jižních Čech, tedy okres České Budějovice, Tábor a Písek a pro porovnání jsou uvedena i data z roku následujícího po povodňových katastrofách v srpnu 2002. Při zpracování dat bylo obtížně vyčíslit škody pouze za region Jihočeského kraje. Bylo nutné respektovat fakt, že pojišťovna nemá portfolio svých klientů přesně rozlišeno podle geografické mapy jihočeského kraje, ale spadají do nich i okrajové části a města jiných regionů.

Z níže uvedených tabulek je patrný markantní rozdíl v počtu pojistných plnění vyplacených v roce 2002, tedy v roce zasaženém povodňovou katastrofou a v následujícím roce 2003.

Tabulka 7: Počet pojistných plnění a částky výplat pro živelní pojištění

Území	Skupina produktů – živelní pojištění			
	Počet pojistných plnění		Výplata v Kč	
	rok 2002	rok 2003	rok 2002	rok 2003
<i>České Budějovice</i>	129	21	22 844 165	754 184
<i>Tábor</i>	93	27	20 294 084	1 239 091
<i>Písek</i>	52	20	1 848 858	1 013 185
Celkem	274	68	44 987 107	3 006 460

Zdroj: Autorka

Tabulka 8: Počet pojistných plnění a částky výplat pro pojištění domácnosti a nemovitosti

Území	Skupina produktů – domácnosti a nemovitosti			
	Počet pojistných plnění		Výplata v Kč	
	rok 2002	rok 2003	rok 2002	rok 2003
<i>České Budějovice</i>	177	50	7 133 962	592 818
<i>Tábor</i>	145	28	5 938 407	374 420
<i>Písek</i>	143	44	11 992 713	786 873
Celkem	465	122	25 065 082	1 754 111

Zdroj: Autorka

13. Povodňové škody v Jihočeském kraji ²¹

Odhad nákladů na obnovu majetku po povodních v roce 2002 na území Jihočeského kraje činil 752 422 tisíc Kč. Z celkového počtu 623 jihočeských obcí jich bylo povodněmi postiženo 178. Jednalo se o náklady na obnovu majetku sloužícího k zabezpečení základních funkcí na území Jihočeského kraje. Povodněmi došlo k narušení základních funkcí zejména v oblasti infrastruktury, jako je zásobování energií, zajištění dopravní obslužnosti (strženo bylo např. 30 mostů, dalších 15 mělo porušenou statiku) a zajištění spojové služby. Silně narušena byla i oblast zajištění svodů a čistíren odpadních vod.

²¹ [http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par\[id_v\]=915&par\[lang\]=CS](http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par[id_v]=915&par[lang]=CS) – dostupnost dne 29. 1. 2008

Tabulka 9: Škody na majetku v Jihočeském kraji²²

Škody na majetku v Jihočeském kraji v tis. Kč					
Stát		Kraj		Obce	
<i>nemovitosti</i>		<i>nemovitosti</i>		<i>nemovitosti</i>	<i>movitý majetek</i>
124 154		128 649		363 375	1 754
Podnikatelské subjekty			FO nepodnikající		PO nepodnikající
<i>nemovitosti</i>	<i>movitý majetek</i>	<i>nemovitosti</i>	<i>movitý majetek</i>	<i>nemovitosti</i>	<i>movitý majetek</i>
61 154	22 252	44 827	327	5 280	650

Zdroj: Autorka

Tabulka 10: Přehled vlastnických vztahů k poškozenému majetku

Vlastníci movitého a nemovitého majetku	Částka škody v Kč
Obce	365 129 000
Kraj	128 649 000
Stát	124 154 000
Podnikatelský subjekt	83 406 000
Nepodnikající PO	45 154 000
Nepodnikající FO	5 930 000
Celkem	752 422 000

Zdroj: Autorka

Na škodách na majetku státu měly největší podíl škody v oblasti vodního hospodářství, které z celkové sumy škod na nemovitostech patřících státu (124 154 000 Kč) zaujaly částku ve výši 99 048 000 Kč. Pod škodami v oblasti vodního hospodářství je možné si představit poškozená koryta řek, sesuté břehy, nutnost odstraňování nánosů bahna a připlavených nečistot a podobně. Další postiženou oblastí byly železniční tratě a mosty a ostatní pozemní komunikace, které čítaly škody ve výši 15 334 000 Kč. Ušetřeny před důsledky řádění velké vody nezůstaly ani školy a školská zařízení a zařízení sociální péče v Jihočeském kraji, které se v úhrnu na celkových škodách podílely částkou 4 826 000 Kč.

Škody na nemovitém majetku kraje byly výrazné především v oblasti silničních mostů a pozemních komunikací, protože z celkové sumy 128 640 000 Kč, připadlo

²² [http://www.kraj-jihocesky.cz/file.php?par\[id_r\]=17782&par\[view\]=0](http://www.kraj-jihocesky.cz/file.php?par[id_r]=17782&par[view]=0) – dostupnost dne 9. 3. 2008

119 270 000 Kč právě na tuto oblast. V majetku kraje se projevily také škody na zdravotnických zařízeních ve výši 2 000 000 Kč. Zbytek škod připadl na vodní hospodářství a ostatní stavby. Také v případě nemovitého majetku obcí největší část škod byla způsobena na mostech, jak železničních, tak i silničních, a také na pozemních komunikacích v celkové částce 195 266 000 Kč. Ve vlastnictví obcí už se objevuje i položka bytových a rodinných domů, kde byly nasčítány újmy ve výši 11 965 000 Kč. Inženýrské sítě obcí, jako jsou vodovody, kanalizace a podobně, zaujaly v celkové částce škod sumu 46 436 000 Kč. Ostatní škody jsou rozprostřeny do oblasti vodního hospodářství, ostatních inženýrských a speciálních staveb a také do oblasti škod na zásobách. Jak je možné vidět z výše uvedené tabulky, majetek obce byl dále rozdělen na movitý, který je zastoupen škodami v odvětví zemědělské produkce a lesního hospodářství a škodách na strojích a zařízeních.

V případě podnikatelského subjektu bylo značně postiženo vodní hospodářství, v hodnotě 29 180 000 Kč. Další problémy se vyskytly u elektráren a výměňkových stanic, v celkové částce 9 138 000 Kč. Rodinné byty a domy zaregistrovaly škody přes 3 000 000 Kč a škody na životním prostředí 2 500 000 Kč. Ostatní částky pokrývají škody na pozemních komunikacích, kanalizacích a zásobách. Co se týče movitý majetku podnikatelů v oboru zemědělství, ztráty byly zaznamenány na zvířatech a živočišné zemědělské produkci a také na rostlinné zemědělské produkci. Ušetřeny nebyly ani stroje a zařízení a zásoby podnikatelského sektoru.

Fyzické osoby z nepodnikatelské sféry nejvíce utrpěly škodami na rodinných domech. Částka celkových škod činila 44 827 000 Kč, přičemž zmíněné škody z toho byly v částce 41 097 000 Kč. U nepodnikajících právnických osob se vyskytly újmy především v rámci vodního hospodářství a zásob.

13.1 Obnova majetku v kraji ²³

Tabulka 11: Předmět škody

Předmět škody	Částka škody v Kč
Mosty, pozemní komunikace, dráhy a telekomunikace	331 357 000
Vodní hospodářství	177 810 000
Ostatní stavby	67 866 000
Byty, bytové a rodinné domy	56 579 000
Inženýrské sítě	52 960 000
Zemědělská produkce a lesní hospodářství	17 386 000
Ostatní inženýrské a speciální stavby	17 161 000
Zásoby	12 149 000
Stroje a zařízení, inventář	7 884 000
Škody na životním prostředí	7 250 000
Stavby a zařízení preventivní infrastruktury	3 970 000
Dopravní stavby a zařízení	50 000
Celkem	752 422 000

Zdroj: [http://www.kraj-jihocesky.cz/file.php?par\[id_r\]=17782&par\[view\]=0](http://www.kraj-jihocesky.cz/file.php?par[id_r]=17782&par[view]=0)

Je možné konstatovat, že jako nejdůležitější se pro zajištění základních funkcí na území Jihočeského kraje v té době jevila především obnova základní infrastruktury, která spočívala v obnově silniční sítě včetně zničených mostů, obnově rozvodů elektrické energie, vodovodů, včetně podzemních zdrojů pitné vody a rozvodů plynu, zajištění funkčnosti kanalizací a čistíren odpadních vod, obnova poškozené říční sítě a rybniční soustavy. Přestože rozsah škod v oblasti životního prostředí je v žebříčku výčtu škod hodnotově až mezi posledními, představuje velké riziko nebezpečí vzniku ekologických havárií z nezabezpečených odpadů a nevyřešených ekologických zátěží. Proto bylo potřeba jejich odstranění upřednostnit.

Na druhém místě byla obnova bytového fondu s prioritou zajištění bydlení pro občany, kteří o dům či byt přišli zcela a nenávratně. Následně pak byla na řadě obnova provozu státních i podnikatelských subjektů zajišťujících zaměstnanost v Jihočeském kraji.

²³ http://www.budnews.cz/clanek.php?id_clanku=5514 – dostupnost dne 9. 3. 2008

Dalším, neméně důležitým bodem byla obnova provozu zdravotnických, vzdělávacích a lázeňských zařízení v kraji a také obnova památek, kulturních zařízení a zařízení sloužících cestovnímu ruchu a sportu.

V době krizové situace byly hejtnem kraje vydávány pokyny vedoucí k zabránění dalším povodňovým škodám a k záchraně životů a k organizaci humanitární pomoci postiženým oblastem a postiženým občanům kraje. Předběžné náklady ve výši 287 202 222 Kč související s těmito opatřeními, které přinesly svůj efekt v zabránění dalších škod, také přesahovaly možnosti rozpočtu Jihočeského kraje a také částku uvolněnou zálohově vládním rozhodnutím (č. 808 /2002) z rozpočtové rezervy státního rozpočtu pro Jihočeský kraj o více jak 150 mil.Kč.

14. Hospodářský výkon regionu

Pro zobrazení hospodářského výkonu regionu byl použit ukazatel HDP za zvolený Jihočeský kraj a také Čistý disponibilní důchod domácností. Každá země a potažmo i kraj disponuje národním bohatstvím, které zahrnuje zásoby kapitálu a surovin, zásoby přírodních zdrojů, materiálu, statky dlouhodobé spotřeby, finančními aktivity a také statky a službami, vyrobenými v běžném období. Výkonnost dané ekonomiky je pak posuzována právě na základě úrovně a růstu HDP a měří se hodnotou produkce, kterou v daném roce tvoří finální produkty a meziprodukty. *Finální produkt* zahrnuje statky a služby, které jsou prodávány konečnému spotřebiteli jako statky spotřební, kapitálové nebo jako statky a služby nakupované státem. Zmíněné spotřební statky jsou nakupovány domácnostmi a kapitálové statky pořizují firmy. *Meziprodukt* představuje statky a služby, které byly v daném období vyrobeny a současně v tomto období i ve výrobě spotřebovány.

*Hrubý domácí produkt*²⁴ je z makroekonomického hlediska definován jako souhrn veškerého finálního produktu a služeb, vyrobených v dané zemi za zvolené období výrobními faktory, bez ohledu na to, kdo je jejich vlastníkem. Z tohoto ekonomického ukazatele je možné odvodit i vztah mezi dynamikou růstu HDP a dynamikou růstu počtu obyvatel. V takovémto případě se pak hovoří o hrubém domácím produktu na jednoho obyvatele.

²⁴ Hladký, J., Leitmanová, I.: Makroekonomie I. JU ZF České Budějovice, 1997

Disponibilní důchod domácností je definován jako důchod po zdanění, který mají domácnosti k dispozici pro účely nákupů a úspor. Jedná se o důležitý ukazatel, který představuje tu část hrubého důchodu, která zůstane domácnostem po zaplacení veškerých přímých daní. Stejně jako u ukazatele HDP je možné vyjádřit disponibilní důchod na obyvatele, kdy se jedná o skutečné peníze, které má jeden člověk k dispozici.

Tabulka 12: Vývoj hodnot makroekonomických ukazatelů Jihočeského kraje v čase

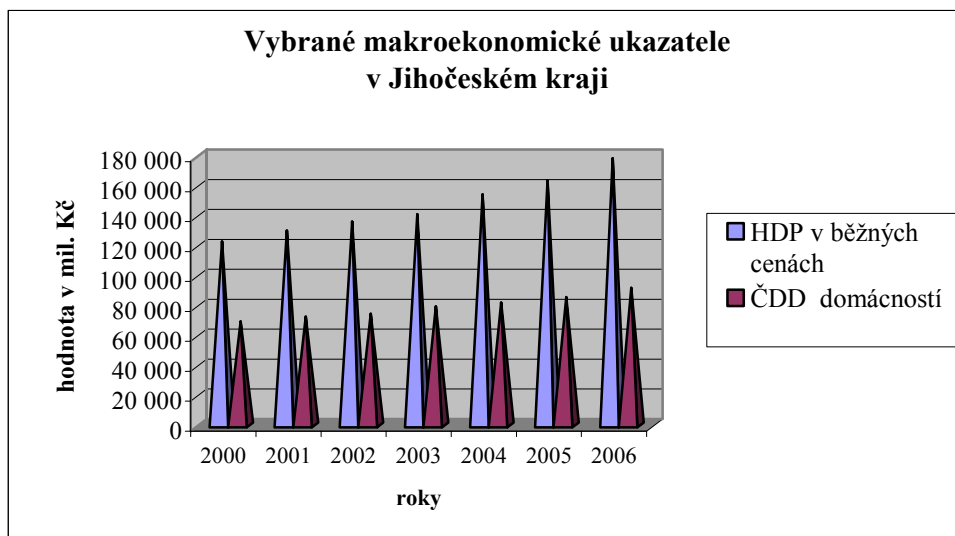
Ukazatel	Roky						
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
<i>HDP v běžných cenách v mil. Kč</i>	122 662	129 912	135 896	141 004	154 181	163 629	178 400
<i>HDP na 1 obyvatele v Kč</i>	195 948	207 727	217 511	225 621	246 523	261 068	283 701
<i>ČDD domácností v mil. Kč</i>	69 146	72 361	74 413	79 346	81 783	85 479	91 803
<i>ČDD na 1 obyvatele v Kč</i>	110 459	115 704	119 103	126 962	130 765	136 380	145 990

poznámka autorky: ČDD = čistý disponibilní důchod

Zdroj: <http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/p/1371-07>

Jak již bylo výše v textu zmíněno, hospodářský výkon lze hodnotit podle úrovně a růstu HDP daného regionu, v tomto případě Jihočeského kraje. Po zhodnocení statistických údajů v časové řadě sedmi po sobě jdoucích let je možné konstatovat, že křivky růstu ukazatele HDP a Čistého disponibilního důchodu domácností zaznamenávají téměř lineární vývoj. Stejně tak v roce 2002, kdy bylo území daného kraje postiženo přírodní katastrofou v podobě rozsáhlých povodní, není patrný žádný negativní dopad této události na hospodářský výkon regionu.

Graf 7: Makroekonomické ukazatele Jihočeského kraje

Zdroj: Autorka

Také z grafického znázornění je patrné, že v roce poznamenaném povodněmi nebyl registrován propad hodnot makroekonomických ukazatelů. Toto tvrzení bylo prokázáno i výpočtem procentuálních rozdílů pomocí bazických indexů. Za základní období byl považován rok 2000. Pak rok 2001 oproti roku 2000 vykázal nárůst HDP ve výši 5,9 %, v roce 2002 byl již nárůst oproti základnímu roku o 10,8 %, v roce 2003 činil necelých 15 % atd. Zbylé procentuální nárůsty hrubého domácího produktu v Jihočeském kraji jsou pro přehled zachyceny v následující tabulce.

Tabulka 13: Procentuální nárůst HDP Jihočeského kraje – bazické indexy

Ukazatel	Procentuální rozdíl – bazické indexy					
	01/00	02/00	03/00	04/00	05/00	06/00
HDP v běžných cenách	5,9 %	10,8 %	14,9 %	25,7 %	33,4 %	45,4 %

Zdroj: Autorka

Tabulka 14: Procentuální nárůst HDP Jihočeského kraje – řetězové indexy

Ukazatel	Procentuální rozdíl – řetězové indexy					
	01/00	02/01	03/02	04/03	05/04	06/05
HDP v běžných cenách	5,9 %	4,6 %	3,8 %	9,3 %	6,1 %	9,0 %

Zdroj: Autorka

Aby bylo na první pohled patrné, jaký byl konkrétní nárůst hodnoty HDP kraje vždy oproti předcházejícímu roku, jsou v této tabulce pro úplnost zobrazeny ještě řetězové indexy, které vždy berou hodnotu daného roku ku roku předcházejícímu. Z tohoto pohledu se nedá jednoznačně říct, že by právě kritický rok 2002 měl nějaký výrazně negativní dopad na vývoj tohoto ukazatele. Řetězový index roku 2003 ku roku 2002 má sice oproti ostatním nižší hodnotu, ale jak je vidět, následující řetězový index již vypovídá o značném nárůstu HDP kraje.

15. Strategie ochrany před povodněmi pro území České republiky²⁵

Strategie ochrany před povodněmi pro území České republiky je věcným plněním usnesení vlády České republiky č. 751 ze dne 21. července 1999, kterým vláda uložila ministrům zemědělství a životního prostředí zpracovat a vládě do 31. března 2000 předložit „Návrh strategie ochrany před povodněmi pro území České republiky“.

Při zpracování tohoto materiálu byly využity výsledky komplexního vyhodnocení povodňové katastrofy v letech 1997 a 1998 a rovněž zahraniční zkušenosti a přístupy.

Strategie je především věcně politický dokument, který zohledňuje existující legislativní, organizační, technická a ekologická hlediska, formuluje další možná a nezbytná opatření, vytváří rámec pro definování konkrétních programů prevence před povodněmi, které budou postupně založeny. Jde o první ucelený dokument tohoto druhu v České republice, neboť až dosud nebyla tato oblast systémově řešena. Prioritou se po povodních v posledních letech stala oblast odstraňování povodňových škod, zatímco preventivní opatření nejsou uspokojivě rozvíjena. Veřejnost však nadále očekává, že budou realizována příslušná opatření pro zvýšení bezpečnosti životů a ochrany majetku tak, aby se katastrofické důsledky povodní znovu neopakovaly.

Povodně jsou přírodní fenomén, kterému nelze zabránit. Jejich nepravidelný výskyt a variabilní rozsah nepříznivě ovlivňují vnímání rizik, která přinášejí, což komplikuje systematickou realizaci preventivních opatření. Povodně představují pro Českou republiku největší přímé nebezpečí v oblasti přírodních katastrof a mohou být i příčinou

²⁵ http://www.mze.cz/attachments/0_pp35.pdf - dostupnost dne 17. 2. 2008

závažných krizových situací, při nichž vznikají nejenom rozsáhlé materiální škody, ale rovněž ztráty na životech obyvatel postižených území a dochází k rozsáhlé devastaci kulturní krajiny včetně ekologických škod. Společnost je povodněmi stále silně zranitelná, a to i v důsledku urbanizace, technického rozvoje, vybavenosti sídel, domácností a výstavbou výrobních kapacit v záplavových územích v posledních sto letech. Zároveň byl výrazně oslaben princip předběžné opatrnosti a přehlížena potřeba systematické prevence, neboť katastrofální povodně s těžkými a fatálními následky se vyskytly na našem území naposledy koncem devatenáctého století.

Stejně jako v řadě evropských zemí, které byly v průběhu devadesátých let postiženy rozsáhlými povodněmi, vyvolaly katastrofální povodně v roce 1997 a 1998 pozitivní obrat ve vnímání významu povodňové ochrany v České republice. Tento posun byl navíc umocněn značným rozsahem finančních prostředků, které bylo nutno vynaložit, především z veřejných rozpočtů, k odstranění škod způsobených povodněmi.

Škody způsobené povodněmi i očekávané důsledky fenoménu globálního oteplení byly v evropských státech impulsem ke zpracování řady koncepčních dokumentů, které se snaží analyzovat příčiny, vývoj i průběh povodní a navrhnout systémová opatření ke zlepšení úrovně povodňové ochrany. V rámci Evropské unie byly tyto situace podnětem formulování nové vodní politiky. Prakticky stejný vývoj je možné sledovat i v České republice. Na základě důkladného zhodnocení povodňové katastrofy v roce 1997 a ukončení základní obnovy postiženého území uložila vláda v roce 1999 zpracovat strategii povodňové ochrany jako základ systémového přístupu v této oblasti a jako východisko pro formulaci potřebných opatření.

15.1 Náplň dokumentu Strategie povodňové ochrany²⁶

Strategie ochrany před povodněmi je dokument, který na základě zkušeností z průběhů povodní a s ohledem na stav technických a právních norem a organizačních předpisů formuluje další postup ke snížení jejich ničivých účinků. Vytváří rámec pro definování konkrétních postupů a preventivních opatření ke zvýšení systémové ochrany před povodněmi v České republice. Jejím cílem je rovněž vytvořit základ pro

²⁶ http://www.mze.cz/attachments/0_pp35.pdf - dostupnost dne 17. 2. 2008

rozhodování veřejné správy jak při výběru konkrétní realizace opatření pro ochranu před povodněmi, tak i pro usměrňování rozvoje území. Kromě věcné náplně má obecně i charakter politického dokumentu, který usměrňuje činnost veřejné správy a ovlivňuje sociálně ekonomickou sféru života v České republice. Významným úkolem Strategie je rovněž definovat rozsah odpovědnosti systému povodňové ochrany na úrovni subjektů vytvářející linii: stát – orgány samosprávy – občanská a podnikatelská veřejnost. Opomenutí tohoto faktoru způsobuje nesprávné očekávání výhradní odpovědnosti státu, absenci účinné prevence na místní úrovni a omezenou iniciativu občanů.

Na základě provedených analýz povodňových situací v České republice i zahraničních zkušeností vychází Strategie ochrany před povodněmi v České republice z následujících zásad:

- preventivní opatření pro ochranu před povodněmi je nejefektivnější formou ochrany
- na zabezpečení realizace preventivních opatření ke snížení škodlivých účinků povodní se musí podílet vlastníci a správci nemovitostí, což mohou být rovněž organizace na úrovni regionů, okresů, obcí anebo individuální osoby
- pro efektivní ochranu před povodněmi je třeba nalézt vhodnou kombinaci opatření v krajinně a technických opatření k ovlivnění povodňových průtoků
- pro návrhy k ochraně před povodněmi je třeba využívat kvalitní informace o geomorfologii území, rostlinném pokryvu, složení půdy a moderní informační technologie umožňující modelování povodní, tj. informace, které zpřesňují vymezení rozsahu a průběhu povodní a zároveň dovolují posuzovat účinnost zvolených opatření podél celého vodního toku
- pro řízení opatření k ochraně lidí a majetku v zaplavovaných územích je třeba zkvalitnit informační systém při povodních a přípravu povodňových plánů
- s ohledem na charakter území a geografickou polohu České republiky je nezbytné řešit ochranu před povodněmi v mezinárodním kontextu, zejména v rámci stávajících mezistátních dohod o spolupráci v povodích řek přesahujících hranice státu
- vzhledem k finanční náročnosti je zabezpečení účinné ochrany před povodněmi víceletý proces, kdy prioritou státního zájmu je podpora prevence oproti úhradě nákladů za škody způsobované povodněmi

15. 1. 1 Předpovědní a hlásná služba

Včasné, kvalitní a aktuální informace jsou jednou ze základních podmínek zlepšení ochrany před povodněmi. Tyto informace mají zásadní význam pro řízení ochrany před povodněmi a přispívají k podstatnému snížení povodňových škod.

Hlavním účelem služby je informovat povodňové orgány a ostatní účastníky povodňové ochrany o nebezpečí vzniku povodně a jejím vývoji. Jedná se především o zahájení výstavby automatických meteorologických a hydrologických sítí včetně instalace meteorologických radarů pro včasnou lokalizaci možných srážek a následných průtoků a dále o zavádění moderních metod předpovědí na základě matematických modelů.

Hlásnou povodňovou službu organizují povodňové orgány a podílejí se na ní ostatní účastníci ochrany před povodněmi, zejména správci vodních toků a provozovatelé vodních děl. Systém hlásné služby je decentralizovaný, založený na aktivitách všech účastníků ochrany před povodněmi, přizpůsobený místním podmínkám a využívající všechny dostupné sdělovací a výstražné prostředky. Pro včasné varování v územích ohrožených především náhlými povodněmi s velmi rychlým průběhem a katastrofálními následky je nutno podpořit výstavbu lokálních varovných systémů. Jedná se o autonomní systémy, které umožní zpravidla bez nutnosti lidského zásahu varovat obyvatelstvo s předstihem. Pracují většinou na základě měření a vyhodnocování intenzity srážek.

15. 1. 2 Ovlivňování průběhu a rozsahu povodní

K efektivnímu ovlivnění průběhu a rozsahu povodní je nezbytné využít systémové kombinace opatření v krajině a technických opatření.

15. 1. 2. 1 Opatření v krajině

Je nutné mít na paměti, že veškerá opatření na ochranu před povodněmi musí sledovat dopad na životní prostředí. Opatření v krajině jsou především změny využívání pozemků, změny rostlinného pokryvu, zatravňování břehů, tvorba protierozních mezí a

vegetačních pásů a změny ve strukturách krajiny prováděné za účelem zachycení vody v povodí a zpomalení jejího odtoku. Nadměrná srážková činnost vyvolává kromě povodňové situace i nestabilitu svahů v postižené oblasti, která způsobuje velké škody jak na krajině, tak i na budovách a může zhoršit průběh povodně. Opatření v krajině není možné podceňovat, protože tvoří významnou část preventivních opatření, ale na druhou stranu nemůže být jejich účinek hlavně při extrémních povodňových situacích přeceňován.

Hlavním nástrojem pro jejich realizaci jsou především komplexní pozemkové úpravy. Realizace těchto opatření rovněž vyvolává náklady spojené s vykupováním pozemků, případnou úhradou újmy a nezřídka mohou vést také k potřebě zajistit náhradní pracovní příležitosti, neboť se dotýkají především zemědělců.

15.1.2.2 Technická opatření

Jejich realizaci zajišťuje stát a jedná se především o nádrže s retenčním (zadržovacím) účinkem a poldry. Poldry jsou území, na kterých musí být kontrolována hladina vody. S ohledem na vesměs vysoké náklady na jejich realizaci je k rozhodování nezbytné zvážit jak jejich účinnost, tak efektivitu vložených prostředků s ohledem na chráněné hodnoty a vždy provést posouzení vlivu na životní prostředí. Záměry výstavby technických prvků musí být promítnuty a schváleny v územních plánech a proto předchází projednáním s veřejností a veřejnou správou. S výstavbou vodohospodářských staveb jsou spojeny provozní náklady na jejich udržování v bezpečném provozuschopném stavu. Zejména je třeba zajistit technicko-bezpečnostní dohled a uplatnit využití moderní měřicí, ovládací i řídicí techniky při jejich provozu a při manipulaci s akumulovanou vodou.

Pro zlepšení současného nevyhovujícího stavu ochrany před velkými povodněmi, který netechnickými prostředky nelze efektivně a uspokojivě řešit, by na základě odhadu a za předpokladu přiměřené úrovně ochrany bylo nutné vynaložit 10 až 30 mld. Kč v období cca 10 let.

15. 1. 3 Omezení ohrožení obyvatel a potenciálních škod

15. 1. 3. 1 Stanovení záplavových území

Pro strategické rozhodování jednotlivých subjektů o realizaci a rozsahu opatření k ochraně před povodněmi je nutné znát rozsah potenciálně ohroženého území i charakteristiky průběhu povodně. Tyto charakteristiky mohou zahrnovat průběh hladin a průtoků, dobu zaplavení, rychlosti proudění v zaplaveném území apod. Teprve na základě těchto charakteristik je možné identifikovat stupeň ohrožení a potenciál možných škod, rozhodovat o využití jednotlivých částí ohroženého území a dále provádět rizikové analýzy, které jsou nezbytné pro zodpovědné sestavování povodňových plánů a přijímání krátkodobých a dlouhodobých opatření v oblasti ochrany před povodněmi.

Základem při stanovení ohroženého území je zmapování výškopisné situace v území podél vodních toků. K tomu je potřeba zabezpečit přesné a aktuální státní mapové podklady. Za účinný a efektivní přístup se považuje zejména uplatnění metod leteckého snímkování, vyhodnocování leteckých měřických snímků k vytvoření digitálního modelu reliéfu a z těchto podkladů pořízených ortofotomap. Realizace tohoto postupu je však finančně náročná a to je jedním z důvodů pomalého postupu stanovení záplavových území, která jsou zatím stanovena pouze podél cca jedné třetiny vodohospodářsky významných toků. Mapa by měla být součástí povodňového plánu, příp. evakuačního plánu pro krizové řízení a měla by být také zohledněna právními předpisy pro stanovení ceny nemovitostí.

15. 1. 3. 2 Regulace využívání záplavových území

Základním trendem uplatňovaným v současnosti v ochraně před povodněmi v zahraničí je omezovat ekonomické aktivity v záplavových územích namísto snah chránit tato území před povodněmi za každou cenu. Tento trend nemá zatím v české legislativě podporu a většina prostředků je dosud věnována obnově v záplavových územích.

Strategie vyžaduje omezovat stávající obytnou a výrobní funkci území v aktivních zónách zaplavení a nepřipustit obnovu výstavby těch objektů, které byly povodní

zničeny. Dalším cílem je dosáhnout vhodně diferencované ochrany v různých lokalitách formou pobídek občanům a majitelům budov pro jejich konstrukčně stavební úpravy. Zemědělské pozemky je nutno využívat v záplavových územích s cílem zachovat jímací schopnost půdy pro vodu,

15. 1. 4 Ochrana majetku

15. 1. 4. 1 Majetek státu

Státní správa a právní subjekty hospodařící se státním majetkem zabezpečují přiměřenou ochranu majetku státu před povodněmi. Při poškození majetku státu při povodni vláda přednostně uvolní finanční prostředky na odstranění povodňových škod a zajištění nezbytných hospodářských funkcí a obnovu vodních toků v postiženém území. Majetek státu může být pojištěn proti riziku povodňových škod, vyžaduje-li to povaha majetku, jeho rozsah a nepřevýší-li náklady pojištění v dlouhém časovém období pravděpodobnou výši škod.

15. 1. 4. 2 Majetek obcí

Jednotlivé obce mohou činit opatření k přímé ochraně svého zastavěného území na své náklady. Stát může na tato opatření přispět. Vláda může přispět k realizaci opatření na obnovu školských a zdravotnických zařízení v majetku obce nebo kraje. Za účelem vytvoření dostatečných finančních rezerv se v návrhu vodního zákona předpokládá zřízení zvláštních účtů v rozpočtu krajů, které budou sloužit pro krytí potřeb preventivní povodňové ochrany v regionu. Současně je tím vytvořena rezerva pro odstraňování povodňových škod.

15. 1. 4. 3 Majetek občanů a podnikatelských subjektů

Právnícké a fyzické osoby nesou náklady, které jim vzniknou vlastními opatřeními k ochraně jejich majetku před povodněmi. Movitý i nemovitý majetek občanů a podnikatelů by měl být proti zničení nebo vážnému poškození povodní chráněn

pojistnou smlouvou. Trh pojistných produktů v České republice v oblasti majetkového pojištění a v oblasti pojištění odpovědnosti za škodu je dostatečný, z odborných analýz vyplývá, že nejsou známy ani věcné překážky podle nichž by majetek občanů nebyl proti rizikům škod způsobovaných povodněmi pojistitelný.

Další možností je i státní finanční výpomoc pro obnovu bytového fondu. Státní finanční výpomoc pro obnovu bytového fondu je lépe realizovat formou půjček a úvěrů a preferovat občany a domácnosti s uzavřeným pojištěním na riziko povodní. V pozitivním smyslu je potřeba podpořit součinnost majitelů při pojištění nemovitosti a zemědělské produkce na riziko záplav, např. formou možnosti uplatnění pojistného na riziko povodní v odečitatelné položce přímých daní. Metodami nepřímých ekonomických pobídek lze zvýšit počet pojistných smluv na riziko poškození nemovitého majetku povodněmi, zejména pojištění budov pro bydlení, a tak zvýšit nepřímé peněžní rezervy, které bude možné využít v případech odstraňování povodňových škod.

16. Závěr

Při sledování a analýze hospodářského výkonu regionu je nutné brát v potaz všechny vlivy, které na jeho vývoj mohou působit.

Vzhledem k tomu, že téma této diplomové práce je *Přírodní zdroj jako předmět ohrožený nahodilým nebezpečím a jako možný zdroj rizika pro hospodářský výkon regionu*, a také s přihlédnutím ke stanovenému omezenému rozsahu práce, byl analyzován pouze jeden z přírodních zdrojů a tím byla voda. Konkrétně to byl její možný negativní dopad na region a obyvatele Jihočeského kraje v podobě povodní.

Při rozboru a analýze dat z Výroční zprávy Památkového ústavu v Českých Budějovicích došla autorka k závěru, že zmíněné povodně ze srpna roku 2002 měly bez pochyby dopad mimo jiné i na hospodaření památkových objektů, ale také na příjmy podnikatelského sektoru, které mu plynou z turismu. Dobrým příkladem byl Státní zámek Český Krumlov i samotné město Český Krumlov, které je díky své poloze blízko hranic častým cílem turistů nejen zahraničních, ale i tuzemských. Podle interní jednoduché kalkulace, kterou sestavuje Správa státního hradu a zámku je patrné, že „pouze“ 18 % peněz z turismu připadá na vstupné a zbylých 82 % jde městu a

podnikatelům jako výdaje turistů na parkovné, ubytování, jídlo, suvenýry atd., což spadá také právě do HDP regionu. Památkové objekty se snažily propady v tržbách vzniklé povodněmi alespoň částečně dohnat prodloužením sezóny a hrady a zámky tak byly pro veřejnost zpřístupněny i v zimních měsících. Tato snaha se ale bohužel ve většině případů nedočkala takového efektu, jaký byl očekáván.

Co se týče pohledu na řešenou problematiku ze strany pojišťoven, z vyhodnocených dat je možné konstatovat, že vybrané pojišťovny, zmíněné v praktické části, zvládli svou roli více než uspokojivě a to zejména díky svým zajišťovnám. Neměly větší problémy s vyplácením pojistných plnění svým klientům při vzniku povodňových škod a tím pádem nebyly ve velkém finančním a jiném ohrožení ani povodněmi postižené podniky nebo obyvatelé Jihočeského kraje.

Z přehledu o vývoji hrubého domácího produktu zveřejněného za Jihočeský kraj je možné vyčíst, že i přes některé negativní dopady srpnových povodní z roku 2002, jakými byly například podstatně nižší tržby památkových objektů v daném regionu oproti předchozímu roku, nedošlo k výraznému výkyvu v jeho růstu, přestože tím docházelo potažmo i ke snižování příjmů z turismu místních podnikatelů, kteří se svou produktivitou podílejí na HDP daného regionu.

Povodně představují pro Českou republiku největší přímé nebezpečí v oblasti přírodních katastrof a mohou být i příčinou závažných krizových situací, při nichž vznikají nejenom rozsáhlé materiální škody, ale rovněž ztráty na životech obyvatel postižených území a dochází k rozsáhlé devastaci kulturní krajiny včetně ekologických škod. Prioritou se po povodních v posledních letech stala oblast odstraňování povodňových škod, zatímco preventivní opatření nejsou uspokojivě rozvíjena. Proto bylo Ministerstvo zemědělství a Ministerstvo životního prostředí vládou vyzváno ke zpracování Návrhu strategie ochrany před povodněmi pro území České republiky. V dokumentu jsou navrženy různé možnosti, jaký zvolit postup ke snížení ničivých účinků povodní. Vytváří rámec pro definování konkrétních postupů a preventivních opatření ke zvýšení systémové ochrany před povodněmi v České republice. Příklady těchto opatření jsou předpovědní a hlásná trouba, která by měla včas obyvatele informovat před hrozícím nebezpečím. Dále jde také o ovlivňování průběhu a rozsahu povodní a sice pomocí opatření v krajině, pod kterými je možné si představit například změnu využívání pozemků, zatravňování břehů, atd., k čemuž mohou být využity

nástroje komplexních pozemkových úprav. Vedle opatření v krajině jsou definována také technická opatření, která jsou zastoupena tzv. zadržovacími nádržemi a poldry, přičemž poldry jsou stanovená území, která musí být pravidelně kontrolována.

Podle mínění autorky, by po vzoru ostatních zemí bylo vhodné využít dalšího nástroje, zmíněného v dokumentu zpracovaném ministerstvy, a to omezení ekonomických aktivit v záplavových územích. Spočívalo by to v omezení stávající obytné a výrobní funkce území v aktivních zónách zaplavení a nepovolení obnovy výstavby těch objektů, které byly povodní zničeny. Tento prvek ochrany ovšem nemá doposud v české legislativě patřičnou podporu. Jedním z problémů toho, proč v záplavových oblastech dále vznikají rodinné domy, obytné jednotky a objekty podnikatelů je spatřován v tom, že lidé nemají historické povědomí o povodních na daném území. Když by se území zmapovalo před desítkami a stovkami let, je patrné, že na dnešních a vlastně i tehdejších záplavových územích se dříve nacházely převážně louky, pastviny a pole. Při příchodu velké vody tak nedocházelo k tak rozsáhlým újmám na majetku obyvatelstva v podobě ztráty střechy nad hlavou, ale „pouze“ ke škodám na úrodě a k opakovanému zaplavování luk a pastvin.

Literatura

1. Ducháčková, E.: Principy pojištění a pojišťovnictví . Vysoká škola ekonomická, Praha 2002
2. Smejkal, V., Rais, K.: Řízení rizik. Grada Publishing, Praha 2003
3. Kovář, D.: Budějovice a velká voda, historické ohlédnutí. Nakladatelství Bohumír Němec - VEDUTA, České Budějovice 2002
4. Hladký, J., Leitmanová, I.: Makroekonomie I. JU ZF České Budějovice, 1997
5. www.kraj-jihocesky.cz
6. www.budnews.cz
7. www.czso.cz
8. www.npu.cz
9. www.mze.cz
10. www.businessinfo.cz
11. www.business.center.cz
12. www.cpoj.cz
13. www.allianz.cz
14. www.finexpert.cz